

## Egy kora újkori ügyvéd pályaképe – Szepsy (Zepsy) János\*

A 16–17. századi „jogtudó értelmiség” kutatottsága messze elmarad a medievisztika eredményeitől. Kevésbé ismert az országos és helyi hatáskörű bíraskodási fórumokon működő bírák, illetve azok előtt pert vitt prókátorok – avagy magukat annak vallók – személye, hivatali pályája, családi háttere, vagyoni viszonyai. Mindezek miatt nem áll rendelkezésünkre a „jogtudó értelmiség” képzettségére, tevékenységi körére vonatkozó oly’ tipológia, ami már elkészült például a Jagelló-kori értelmiség kulcs-típusára, az ügyvédségre.<sup>1</sup> Ugyanakkor a kérdéskör szerteágazó kutatási szempontjait és problémáit már egy-két kitűnő család- és társadalomtörténeti tanulmány is jól illusztrálja. A bencés rendi levéltáros, történétíró, Sörös Pongrác a Guary család gazdag levéltárára alapozva Meszlényi (II.) Benedek életútjának feldolgozásán keresztül egy ügyvédi munkát folytató, azzal párhuzamosan a vasvári káptalannál jegyzői hivatalt viselő birtokos nemes karriertörténetét mutatta be, aki Vas vármegye tisztikarába kerülve 1646-ban az alispáni hivatalt is elnyerte, melyről az 1657. évben mondott le. A törvényhatóság követeként részt vett az 1647., 1649., 1655. évi országgyűléseken. Hivatali karrierje szervesen egybefonódott céltudatos, dinamikus birtokgyarapító tevékenységével.<sup>2</sup> Pályáíve tipikus elemei még jobban kidomborodtak akkor, amikor Kóta Péter a győri püspök privilegizált mezővárosa, Szombathely különböző igazgatási-jogszolgáltatási, közhitelességet biztosító fórumainak (vármegye, városi magisztrátus, vasvár-szombathelyi társaskáptalan) notáriusi karát, az egyes jegyzők életpályáit, karriertípusait vizsgálta, és – modern fogalomhasználattal – egy helyi értelmiségi „piac” létretevése mutatót rá.<sup>3</sup>

---

\* A tanulmány javított, bővített változata a Hajnal István Kör 1999. évi miskolci, mikrotörténettel foglalkozó konferenciáján elhangzott előadásnak. Az ügyvéd névírasmódjáról: Szepsy (Zepsy) János névírása cseppet sem egyértelmű, ő maga többnyire Zepsy, Zepsi alakban írta nevét, míg íródeákja(i) inkább a Szepsy/Szepsi alakot használták. Míg Sopron vármegye jegyzőkönyvében többnyire a Zepsy/Zepsi írásmóddal jelenik meg, Szombathely város jegyzőkönyvébe Szepsi/Sepsiként írták be. Az utóbbi forma található a város 1621. évi számadásában is. Abaúj vármegye jegyzőkönyvében többnyire Zeppssy írásmóddal találkozhatunk. A Szepsy névírásra való egységesítés – Zepsy helyett – közelíteni és egységesíteni kívánja a szakirodalomban elszórtan szereplő névalakokat.

<sup>1</sup> A Mohács előtti jogalkalmazó, és azt továbbfejlesztő réteg korai újkorra vonatkozóan is szempontokban gazdag kézikönyve: Bónis György: A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon. Budapest, 1971., egy korszak beható tipológiája: Kubinyi András: A Jagelló-kori értelmiség. In: Az értelmiség Magyarországon a 16–17. században. Szerkesztette: Zombori István. Szeged, 1988. 7–21.

<sup>2</sup> Sörös Pongrác: Meszlényi Benedek. Századok, 42. 1908. 401–415., 540–556.

<sup>3</sup> Kóta Péter: Káptalani, megyei, városi jegyzők a 16–17. századi Szombathelyen. In: Előadások Vas megye történetéről III. Szerkesztette: Tilcsik György. Szombathely, 2000. 153–160. (Vas megyei levéltári füzetek 9.)

Az alábbi dolgozat egy prókatori kariert ír le, amelynek tipizálható elemei sokban különböznek a fentiekétől. Ez a pályáiv nem a már eddig is jól ismert utat követi (hiteleshelyi jegyzőség, vármegyei, városi igazgatási karrier, utána esetleg országos hivatal), hanem egy ettől eltérőt, de nem teljesen ismeretlent. A völcseji taxalista nemes, Szepsy (Zepsy) János „hivatali pályája” élesen különbözik a fentebb említett Meszlényi Benedekétől például abban, hogy ő vármegyei tisztséget, hiteleshelyi jegyzőséget soha nem vállalt. A Nádasdy család familiárisi szolgálatában ügyvédként, sok és szívos munkával Sopron és Vas megyében különféle jogállású, vagyonú, társadalmi helyzetű magánszemélyeket képviselt, a térség meghatározó mágnásaitól kezdve (Nádasdy, Zrínyi) a bene possessionatus (Viczey), nagytekintélyű birtokos (Czirák, Polányi), illetve kisbirtokos nemesekig, városlakó kiváltságoltakig (pl. a szombathelyi Tapolczay Pál), miképpen egyes közösségek érdekében is fellépett (Sopron város). Önmagukban már e tények is érzékeltetik: Szepsy – eddig regisztrált – pályája első, nagyobb felében prókatori munkából élt, legkülönbözőbb szintű bíraskodási fórumok előtt tevékenykedett. Ez a korban cseppet sem szokatlan, egy generációval később hasonló figyelhető meg a szintén Nádasdy familiáris Tolnay (Tholnay) János esetében is.

A forrásfeltárás arra utal, hogy a Nádasdy családnál familiárisi szolgálatot vállalt Szepsy esetében ez a kötelék inkább védelmet és biztonságot jelentett, semmint akadályt pályája, karrierje, kapcsolatrendszer kiépítésében. Esete ismételt felhívja a figyelmet a kötelék átjárható elemeire, a familiárisi függés személyre szabottságára, hisz ez a viszony karrierjében inkább segítette, semmint őt Prókatori tevékenységének kiteljesedésekor – életútja szempontjából szerencsésen – a Bethlen Gábor vezette rendi-függetlenségi mozgalom politikai kariert hozott számára. Így a szerény vagyonú taxalista nemesből a Szepesi Kamara tanácsosa lett. Ha az életpálya mérlegét a vagyongyarapodás leggyakoribb mérője, a fekvőbirtok növekedésének oldaláról nézzük, láthatjuk, hogy azt nem jellemezte hasonló mértékű siker. Szepsy szolgálatai nyomán a Nádasdy családtól zálogjogon nyert birtokainak köszönhetően azonban a taxalisták közül a jobbágytartó nemesek sorába emelkedett, kisbirtokos lett.

Szepsy személye ismeretlen a közkeletű családtörténeti kézikönyvek, a helyi és az „országos” genealógiai irodalom számára. Családi levéltár vagy levéltártöredék sem segíti életútjának felvázolását.<sup>4</sup> Így prókatori működéséről elsősorban a vármegyei közgyűlések, törvényszékek, úriszékek jegyzőkönyvei, illetve városi és mezővárosi iratok segítségével történhetett vázlatos rekonstrukció, miképpen politikai karrierjéhez a kor fölöttébb jelentős számú publikált és publikálatlan missilise szolgáltatott adalékokat.<sup>5</sup> Jelezni kell: a forrásfeltárás jelen szakaszában több kérdésre nem tudunk válaszolni, melyek közül az egyik legfontosabb: hol iskolázódott, milyen fokú iskoláztatással bírt Szepsy János, gyakorlatát ki(k)nél szerezte?<sup>6</sup>

<sup>4</sup> A 18. század derekán még létezett egy, valószínűsíthetően döntően birtokjogi iratokból álló családi levéltár. 1755-ben Darás István özvegye, Francsics Anna a Darás család leányági örökösivel szembeni osztályos perében tett esküje során hivatkozott a birtokában lévő, Darás, Szepsy és Rummy familiákat illető iratokra (levelek és signaturak), és azok bemutatását ígérte. Valójában a levelek törvényszéki bemutatása, vármegyei átvétele azok rendezetlenségére hivatkozva nem történt meg, ahogy azt az elhúzódó perben kiadott 1768. évi megyei perirat is bizonyítja. Lásd: Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára (SL) IV. A. 1. p. Sopron vármegye levéltára (Svm. lt.), Acta Iuridica, Tom. 2. Daras, No. 11., Francsics Anna megintése a családi iratok bemutatása miatt: uo. No. 2., Francsics Anna esküje: uo. Litt. C., az iratok rendezetlenségére: uo. Litt. F., 1768. szept. 16.

<sup>5</sup> E dolgozat ugyanakkor nem vállalkozhat Szepsy ügyvédi munkásságának részletes elemzésére.

<sup>6</sup> Szerencsés forrásadottságok között nemcsak a kariert, hanem az iskoláztatás színhelyeit, grádicsait, a magán- és szakkönyvtárat, a végrendelet alapján a konkrét vagyoni viszonyokat is rekonstruálni lehet. Lásd: Valentinitich, Helfried: Eine Juristenkarriere in der Steiermark zur Zeit der großen Hexenverfolgung, Der innerösterreichische Hofvizekanzler Thomas Ignatius Freiherr von

## A sikeres pályakezdés – A Sopron vármegyei prókátor

A völcségi taxalista nemes ügyvédi pályáját Sopron vármegye 1596. április 22-én, Újkéren megtartott törvényszékében kezdte. Nemes Gergely deák (Literatus) és örökösei érdekében járt közbe, akik nevében a csornai Szent Mihály prépostságot egy Kis-Zsirán (Kis Syra) fekvő irtásföldtől eltiltotta.<sup>7</sup> Az 1597. június 30-án, Újkéren megtartott sedrián vitt perképviselét<sup>8</sup> követően 1598. április 14-én ifjabb Vághy János felperest képviselte Sárányi László özvegyével, Fekecs (Fekecz) Zsófiával szemben egy Rőjtök községben fekvő réttel kapcsolatos birtokperben.<sup>9</sup> Hasonló típusú perrel jelent meg az 1599. május 6-i, Lózs (Loos) mezővárosban megtartott közgyűlésen: Kerecsényi György felperest képviselte a Trombitás János elleni hatalmaskodás, tolvajlás miatti perben.<sup>10</sup> 1599. július 4-i közgyűlésen gunyafalvi Seged Péter nevében tiltakozott: az úr ispánja rovás alatti jobbágházban, s nem taxás nemések házában lakik, így őt ez utóbbi teher alól vegyék ki, hisz jobbágyként adózik.<sup>11</sup>

A közéleti pálya e kezdeti szakaszából ismert, hogy hites személyként megyei hivatalviselő mellett részt vett földesúr-jobbágy közötti magánjogi aktusban. 1600 februárjában, az akkor esküdti hivatalt betöltött Vághy György mellett – több más hitelt érdemlő férfival együtt – ő is megjelent Petőháza akkor, amikor Varga Máté kötelezte magát, hogy Zeke János özvegyének, Szemcsey Orsolyának örökös jobbágya lesz.<sup>12</sup>

Ha a Szepsy által képviselt személyek névsorára tekintünk, Kerecsényi Györgyről, Vághy Jánosról, gunyafalvi Seged Péterről megállapítható, hogy Nádasdy Ferenc szervitorai voltak, miképpen Szemcsey Orsolya az Esztergom alatt elhunyt, hasonlóképpen Nádasdy szervitor petőházi Zeke János özvegye. Az adatsorból valószínűsíthető: Szepsy már ez idő alatt is a Nádasdy család szolgálatában állt, a vármegyei ítélkezésben e család szolgálatának egy körét képviselte.<sup>13</sup> Ez a szervitori viszony – a dominus, Nádasdy Ferencnek dunántúli főkapitányi pozíciója révén – ad magyarázatot arra, hogy Babócsa és Kiskomárom 1600. évi elesét követő tárgyalássorozatban a magyar várfeladók fölött ítélkező 1601. márciusi pozsonyi országgyűlés által összehívott törvényszékben a három fogoly főtiszt, gersei Pethő Gergely babócsai főkapitány, Végh Gergely babócsai hadnagy, Balogh János újudvari fővajda közül Véghet Szepsy képviselte.<sup>14</sup>

Mauerburg (gest. 1686). Zeitschrift des Historischen Vereins für Steiermark. Jg. 84. Graz, 1993. (Valentinitsch 1993.) 103–126.

<sup>7</sup> SL IV. A. 1. a. Svm. It. Sopron vármegye nemesi közgyűléseinek jegyzőkönyvei/Prothocollum Inclyti Comitatus Soproniensis (Prot.) II. köt. 12.

<sup>8</sup> SL Svm. It. Prot. II. köt. 23.

<sup>9</sup> SL XIII. 21. petőházi Zeke család levéltára (cs. It.), 3. d. fasc. 4. no. 22. A forrást közli: Dominkovits Péter: XVI. századi magyar nyelvű iratok Sopron vármegye levéltárából. Sopron, 1996. (a továbbiakban: Dominkovits 1996.) Nr. 47. (75–79.)

<sup>10</sup> SL Svm. It. Prot. II. köt. 51. A szöveget közli: Dominkovits 1996. Nr. 53. (99.)

<sup>11</sup> SL Svm. It. Prot. II. köt. 65. Közölve: Dominkovits 1996. Nr. 55. (103.)

<sup>12</sup> SL petőházi Zeke cs. It. 2. d. fasc. 2. no. 127., Petőháza, 1600. február 5. Közli: Dominkovits 1996. Nr. 56. (103–104.)

<sup>13</sup> Ugyanakkor jelezni kell: jelentős részben a másik peres fél is a Nádasdy szervitorok közül került ki (például Trombitás). Ezek az esetek a familiárisok közötti, döntően vagyoni (birtok) viszonyokból fakadó érdekellentéteket mutatják. Például a 16. századi Sopron vármegyében ilyen volt a Zeke-Ághy konfliktus.

<sup>14</sup> A Babócsa és Kiskomárom feladói ellen osztrák és magyar oldalon lefolytatott eljárásokat elemzi: Pálffy Géza: Várfeladók feletti ítélkezés a 16–17. századi Magyarországon. (A magyar rendek hadügyi jogkörének kérdéséhez) Levéltári Közlemények, 68. 1997. 1–2. sz. 199–212. Szepsy tevékenységére különösen: 207–208. Nádasdy Ferencre: Pálffy Géza: Kerületi és végvidéki főkapitá-

Talán az előbbi, országos jelentőségű ügyvédi munkának köszönhető, hogy az eddigi vármegyei prókatori tevékenységi köre a helyi szinten is pozíciónöveléssel bővült. 1601–1602 során Sopron vármegye nemesi törvényszékén több esetben a cseppet sem hagyományos hivatali karriert leírt, azaz esküdthől alispánná lett Vághy Györgyöt helyettesítette. Így az 1601. május 30-án, Lózson megtartott törvényszékben az alispán képviselőjében hivatalból indított pert Pulay Farkas, Fodor Benedek János fia, Ujszászy László, a büki Nagy Albert és felesége, Erzsébet asszony, továbbá Tharródi László, agilis Vörös Jakab, Szily (Zily) Tamás és Dósa Imre özvegyének Ilona nevű jobbágya ellen rablógyilkosság (latrocinium) és tolvajlások (furta) miatt. A háborús esztendő Sopron megyében is a zsoldosok visszaéléseit, a települések pusztulását, az élet- és vagyonbiztonság nagyfokú megingását hozták; nem egyedi vádindítványa volt ez. Még ugyanezen évben, június 8-án, az ugyancsak Lózson megtartott három napos sedrián több hasonló perre került sor. A törvénykezés elején még Vághy György alispán indított hivatalból vádat, a harmadik napon már Szepsy (Zepsy) az alispán képviselőjében hivatalból („mint magisztrátus”) perelte Dukay Györgyöt és Székely (Zekell) Pétert hasonlóképpen rablógyilkosság és tolvajlások vádjával.<sup>15</sup> Vághy alispánt Szepsy képviselte az 1602. január 3-án, ugyancsak Lózson megtartott közgyűlésben, ahol hivatalból tiltakozást tett Sándor András ellenében, aki nem várta meg a törvényhatóság által végbevitt malomigazítást. Ugyanezen a közgyűlésen magánvádas ügyvédként is fellépett: vitélő Madarász Miklós simaházi nemes nevében tiltakozott Somogyi Benedek szolgabíró taxálási eljárása ellen.<sup>16</sup> A fentiekhez hasonlóan az év során még több esetben helyettesítette így Vághy alispánt.<sup>17</sup>

Az elszórt adatokból kitérünk: a keresett, sokat foglalkoztatott ügyvédek között Szepsy kiemelkedő tekintélyre, és bár megyei hivatalt nem viselt, a törvényhatóság jogszolgáltatásában speciális befolyásra tett szert. Vajon mi állhatott e mögött? Ez minden bizonnyal több összetevő eredménye lehetett: tanultsága, gyakorlata, familiáris kapcsolata, egyéni ambíciója, és közvetlen szakmai környezete; nem ismerjük az egykorú soproni jogtudók, prókátorkodók máig alapvetően ismeretlen körét, és az ő ebben elfoglalt helyét. A forrásfeltárások jelen szakaszában tehát pontos válasz nem adható, és cseppet sem kizárt, hogy a családi levelezés elpusztulása, elkallódása miatt e kérdés később is csak részben lesz megválaszolható.

Ugyanakkor megvizsgálhatjuk Szepsy hivatalosan megnyilvánuló kapcsolatrendszerét, hogy pályája kezdetén a megye fő- és birtokos nemességének mely tagjait, csoportjait képviselte. A főnemesek közül 1602 során a megye nyugati részében birtokos, az Oláh-Császárs család lánzséri uradalmát megszerző szerdahelyi Dersffy Ferenc képviselőjében nyújtott be tiltakozásokat.<sup>18</sup> Ugyanebben az időszakban a birtokos nemesek közül a Nádasdy családnak is familiáris szolgálatokat teljesítő, a térség „törzsökös” famíliái közé tartozó Viczay, illetve Cziráky és Niczky családok képviselőjében tűnt fel. 1601-ben Viczay Tamás és Sándor nevében perelt, míg két évvel később Niczky Orsolyát, Cziráky Mózes feleségét képviselte egy ligvándi birtokeladásban.<sup>19</sup> A Viczay családhoz fűződő kapcsolata az átla-

nyok és főkapitány-helyettesek Magyarországon a 16–17. században. Történelmi Szemle, 39. 1997. 2. sz. (a továbbiakban: Pálffy 1997.) 269.

<sup>15</sup> SL Svm. lt. Prot. II. 83., 91.

<sup>16</sup> SL Svm. lt. Prot. II. 105, Nr. 1., 5.

<sup>17</sup> Például 1602. április 22–23-án, az, Újkéren megtartott törvényszék első napján (feria secunda) az alispán helyetteseként elnökölt a bíraskodási fórumon. A szintén több napos törvényszék első napján (május 3-án) hasonlóképp alispáni helyettesként elnökölt, míg az utolsó napon a győri püspök alattvalóját, Gosztola Mihály szombathelyi lakost képviselte az ugyancsak nem nemes Biro Tamással szemben. SL Svm. lt. Prot. II. 117., 119–120.

<sup>18</sup> SL Svm. lt. Prot. II. 116. 1602. április 20-án, a lózsi közgyűlés.

<sup>19</sup> SL Svm. lt. Prot. II. 83. (május 29–30., lózsi sedria), uo. 160. (december 24., újkéri részgyűlés.)

gosnál szorosabb lehetett, ezt igazolják a fennmaradt úriszéki jegyzőkönyvek, amelyekben gyakran ő látta el a földesurak, földesúrasszonyok képviselőtét.

Természetesen a fenti két évben nemcsak hivatalból indított pert és képviselte a vádat, hanem ekkor is teljes körű ügyvédi tevékenységet folytatott. Így az 1602. október 10-i, lózsi közgyűlésben Marothy Mihály özvegye nevében Takács Mátyás sajtoskáli (Kaal) jobbágy kapcsán tett tiltakozást.<sup>20</sup> Az 1603. június 2-án, az újkéri törvényszékben nemesapáti Szalay (Zalay) Gábor – Sopron vármegye 1595–1600 közötti alispánja – özvegyét képviselte a Dóczy Bálint özvegye elleni birtokfoglalási (occupatio bonorum) perben.<sup>21</sup>

## A kiteljesedés felé

### – A regionalitás: prókátorság Vas és Sopron vármegyékben

A Sopron megyei törvényszéki, közgyűlési iratanyag vizsgálata mellett fölöttébb értékes információkat rejt a szomszédos törvényhatóság, Vas vármegye hasonló fórumainak iratanyaga is. Ott Szepsy a Sopron vármegyei pozícióinak kiteljesítése és stabilizációja után jelent meg. Vas vármegye főispánjai a törvényhatóság legnagyobb birtokosainak sorába tartozó Nádasdy család tagjai voltak, tehát a térségi mobilizáció gyökerei minden bizonnyal a familiárisi kötelékre mentek vissza, ahogy ez egy generációval később a vasi törvényszékeken gyakran pert képviselő soproni birtokos, a már említett Tolnay János esetében is megfigyelhető.

Az 1602. június 17–18-án folytatólagosan tartott törvényszékben az alsóöri Gyáki más néven Kis János és Kis Gáspár személyében nyújtott be tiltakozást, ugyanis – a térség másik jól ismert ügyvéde – kisunyomi Szekeres Márton a megelőző napokban pert indított ellenük, de ők a perfelvétel idején a perindítás okairól kellően nem értesültek.<sup>22</sup> Következő törvényszéki tevékenységéről három évvel későbből szerezhetünk tudomást. 1605 márciusában Viczay Sándor nevében tiltakozott, aki e formában jelentette ki, hogy a Vas vármegyei Magasi faluban semmiféle érdekeltséggel nem rendelkezik.<sup>23</sup> Vas megyei működésének új szakaszát jelentik az 1606–1607. évek. Az 1606. május 17-i közgyűlésben Nádasdy Tamás özvegyét, Báthory Erzsébetet és az ő gyermekeit, továbbá Zrínyi Miklóst, Zala vármegye főispánját képviselve adott be oly tartalmú tiltakozást, hogy a fenti főnemesek bárki hatalmaskodásával szemben megvédelmezik a Sopron megyei Bő települést (a keresztetek egykori jószágát).<sup>24</sup> E lépéssel nemcsak dominusa, hanem a másik törvényhatóságban is nagy befolyású főnemes személyében is megjelent. A másik irányt saját törvényhatóságának, Sopron vármegyének vasi képvisellete adta. A török veszély miatt Sopron és Vas vármegyék közös közgyűléseinek során a Szombathelyen megtartott 1607. május 28-i congregatió soproni részről Vághy György alispán, Kisfaludy Balázs és Pászthory Gergely mellett Szepsy János is megjelent.<sup>25</sup>

Minden bizonnyal Vas megyében is megnövekedett befolyásának – ami mögött vitathatatlanul nagytekintélyű főnemesi protektor(ok) állt(ak) – köszönhető, hogy az 1607. augusztus 1-jei közgyűlésben a tragikus körülmények között elhalálozott Chemetey István alispán számadásait átvizsgáló hat tagú bizottság tagjává választották. (A Chemetey hivatalba lépésétől, 1602. november 25-től vizsgálatot folytató gremiumnak még két jeles ügy-

<sup>20</sup> SL Svm. lt. Prot. II. 130. 1602. január 14-én Jely Tamás felesége, Borbála asszony nevében tett tiltakozást. Uo. Prot. II. köt. 107.

<sup>21</sup> SL Svm. lt. Prot. II. 152.

<sup>22</sup> Tóth Péter: Vas vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái II. 1601–1620., 1631–1641., Szombathely, 1992. (Vas megyei levéltári füzetek 5.) (a továbbiakban: VvmReg II.) Nr. 830.

<sup>23</sup> VvmReg II. Nr. 901.

<sup>24</sup> VvmReg. II. Nr. 943.

<sup>25</sup> VvmReg II. Nr. 988.

véd, Hollósy Sándor és a már említett kisunyomi Szekeres Márton, továbbá a Chemetey rokon, Szepsyvel is kapcsolatban állott kaszaházi Joó László, illetve Miley András, Bács-megyey Mihály is tagjai voltak. Munkájukat 100 ft büntetés terhe alatt kellett végeznük.)<sup>26</sup>

A fenti számadásvizsgáló bizottság kudarca, visszalépése is háttér tényezője lehetett annak, hogy Szepsy azt követően, 1612–1614 során közigazgatási, adókezelési- és ellenőrzési feladatokat nem vállalt, hanem prokurátorként tevékenykedett. Az 1612. január 16-i közgyűlésben Szombathelyi Ferenc, a néhai Szombathelyi Márton szlavóniai ítélőmester fia nevében Szombathely privilegizált püspöki mezőváros földesurával, Náprágy Demeter bács-kalocsai érsekkel, győri püspökkel, illetve a mezővárosi magisztrátussal szállt perbe egy, a város területén, a Gyöngyös utcában fekvő, és Draskovich püspök által az említett Szombathelyi Márton számára privilegizált kőház miatt, amit a közvetlenül megelőző időkből adó alá vontak.<sup>27</sup> 1613-ban rimaszécsi Széchy Tamást – a községi uradalom zálogbirtokosát, az időben dunántúli kerületi főkapitányt –, majd 1614-ben Náprágy Demeterrel szemben Vas vármegye főispánját, Nádasdy Pált képviselte a püspöki dézsmaék – cseppet sem problémamentes – árendája kapcsán,<sup>28</sup> miképpen tette ezt az 1617. június 10-i közgyűlésen is.<sup>29</sup>

Szepsy befolyásának ismételt megerősödését jelzi, hogy az 1613. február 9-i közgyűlésben Vas megye tisztkara nevében hivatalból perindításra tett előterjesztést két, a béke időben török ellen portyázó, de ezen kívül keresztényeket is kirabló, fosztogató személy ellen.<sup>30</sup>

Vas megyei hivatali tevékenységével párhuzamosan Szepsy Sopron vármegye törvényszékében is megőrizte szerepét, befolyását. Így az 1607. március 27-én, az Újkéren megtartott törvényszékben Mátéfalvay (Matheffalway) Máté perében vállalt képviseletet, és Hettyey János özvegye nevében ünnepélyesen tiltakozott a nagyvölceji birtokvásárlás miatt.<sup>31</sup> 1608 januárjában Vághy György alispán, Ajkay Ferenc szolgabíró, Völcsy Ádám esküdt mellett – több más nemessel egyetemben – Galambos István özvegyének kérelmére arbiterként részt vett a több napos kiszállást is igénylő osztályperben.<sup>32</sup> 1609. május 26-án a Rábaköznek külön, Németiben megtartott törvényszéken Edvy János, majd szemerei Nagy István felperesek képviseletét látta el egy lakott jobbágytelek zálogolása és hatalmaskodás miatt.<sup>33</sup> 1612 februárjában neve Párnás György pere kapcsán tűnik elő.<sup>34</sup> 1614-ben az alsóajkai Ajkay család vagyonosztási perében mint hivatalos eljáró személy működött közre.<sup>35</sup>

<sup>26</sup> VvmReg II. Nr. 1002.

<sup>27</sup> VvmReg II. Nr. 1309.

<sup>28</sup> VvmReg II. Nr. 1345., 1394. Az előbbi per cseppet sem tanulság nélküli. A felperes az agilis Poka András alperest lopás, rablás, fosztogatás vádjával kérte elítéltetni, de az alperes ügyvédje a Werbőczy Hármaskönyvében szereplő II. rész 32. címére hivatkozva az egész eljárást ellenezte. Hiába tiltakozott érvelése ellen Szepsy, az ítélőszékké átalakult megyei közgyűlés az alperes fél tiltakozásának helyet adott és engedélyezte, hogy az 20 elfogadott tanúval mentse magát; Rimaszécsi Széchy Tamás: 1609–1618 között töltötte be a dunántúli kerületi főkapitányi tiszteletet. Pálffy 1997. 269.

<sup>29</sup> VvmReg II. Nr. 1435.

<sup>30</sup> VvmReg II. Nr. 1346.

<sup>31</sup> SL Svmlt. Prot. II. 221.

<sup>32</sup> SL Svmlt. It. Acta Iuridica, Tom. 1. fasc. 8. No. 192., 1608. jan. 26., jan. 31.

<sup>33</sup> SL Svmlt. It. Acta Iuridica, Tom. 1. fasc. 9. No. 209., 213.

<sup>34</sup> SL Svmlt. It. Acta Iuridica, Tom. 1. fasc. 1. No. 4., Párnás György levele Pászthory Gergelyhez, Sopron vármegye assessorához, Völcsy, 1612. febr. 19.

<sup>35</sup> SL Svmlt. It. Acta Iuridica, Tom. 1. fasc. 10. No. 316. Újkér, a törvényszék időpontja: 1614. szept. 16. (feria tertia post festum Exaltationis Sanctae Crucis).

## Szepsy a különböző ítélkezési fórumokon

Szepsy eddigi prókatori működésének bemutatása elsősorban a két szomszédos vármegye, Sopron és Vas nemesi közgyűlésein, törvényszékein végbevitt tevékenységére koncentráldott. Ugyanakkor nemcsak a megyei élet legfontosabb fórumain vett részt, hanem más tekintélyes ügyvédekhez hasonlóan pereket vitt különböző földesurak úriszékei, illetve egyes esetekben mezővárosi törvényszék előtt is.

Szepsy 1605. január 21-én kezdte ügyvédi tevékenységét Szombathely mezőváros bírósága előtt. Ekkor Skalych Mátét képviselte a Skalich avagy Nyeregjártó György özvegye, Piroska asszony elleni örökségi perben.<sup>36</sup> A töredékesen fennmaradt 1604–1605. évi perek alapján megállapítható: Szepsy szombathelyi ügyvédi szereplése ritka eset volt, a peres feleket ekkor elsősorban a korszak kiemelkedő jogtudósa, a későbbi királyi jogügyigazgató, a Magyar Kamara tanácsosa, kosztaniczai Kitonych János, és a rövid ideig, 1623–1625 között Győr vármegyei alispáni hivatalt is betöltő balogfalvi Siey János képviselte.<sup>37</sup> Ők ekkor mindketten a győri püspök familiárisi körébe tartoztak, miként az ügyvédi pályáján ezen időszakban feltűnő kisunyomi Szekeres Márton is. Szepsy a későbbiekben is ritkán képviselt peres feleket a privilegizált püspöki mezőváros bírászkodása során. 1608 áprilisában Tapolczay Pál deákot – a mezőváros 1613–1615 közötti bíróját – képviselte egy perújításban. Határozott fellépése, hangzatos latin parafrázisa; „*inter arma silent iura*”, nem érte el a várt sikert. Ugyanebben az évben Szabó András agilis és felesége, Magdolna asszony, Barbély Jakabbal és hitvesével, Erzsébet asszonnyal szembeni perében a vádat képviselte, az alperes fél házfoglaló, hatalmaskodó tette miatt.<sup>38</sup> Szepsy valójában nem tartozott a szombathelyiek által gyakran foglalkoztatott ügyvédek (Hollósy Sándor, Mátéfalvai Mátyás deák, Rady (Rádi) Imre) sorába. Esete e téren is jobban hasonlít egy nemzedékkel későbbi prókátor utóda, Tolnay (Tholnay) János szerepvállalásaihoz.<sup>39</sup>

A mezővárosi magisztrátus előtti perekkel szemben a földesúri ítélkezés fórumain, az úriszékeken, mind pályája első szakaszában, mind pedig a pályáiv csúcsához közelítve többször vállalt prókátorságot. Az első eddig ismert úriszéki pereit 1604. május 22-én folytatta le: a Nádasdy Ferenc familiárisai közé tartozó petőházi Zeke János özvegye, Szemcsey Orsolya petőházi törzsbirtokán a földesúrasszonyt képviselte a községi bíróval szemben fellépő engedetlen jobbágyok ellen.<sup>40</sup> 1619–1620 során a Lózson megtartott úriszékeken több alkalommal is vádképviselttel a Viczay család tagjainak érdekeit védte. 1619. február 6-án Viczay Tamás özvegyét, Szenyessy Krisztina földesúrasszonyt képviselte az ő Tanka István jobbágya ellenében, akit verekedés, földesura szolgálainak megtámadása vétkével fogtak perbe. Az említett földesúrnő képében indított pert a robotot megtagadó, az ispánt

<sup>36</sup> Vas Megyei Levéltár (VaML) Szombathely város levéltára (Szvlt.) V. 101. Szombathely város közgyűlési és ítélkezési jegyzőkönyvei, 1604–1605. kötet, 98.

<sup>37</sup> Balogfalvi Siey János Győr vármegyei ügyvédi tevékenységére, pályáivére, birtokszerzésére, familiárisi kötődésére: Gecsényi Lajos: Győr megye közigazgatása és tisztikara a XVII. században. Levéltári Szemle, 1988. 3. sz. 14–34., különösen: 21., 33. Siey ügyvédi és hivatali működésére lásd még: Gecsényi Lajos: Győr vármegye nemesi közgyűlési és törvénykezési jegyzőkönyveinek regesztái. I. kötet, 1580–1616. Győr, 1990. II. kötet, 1617–1626., Győr, 1995. passim.

<sup>38</sup> Benczik Gyula – Dominkovits Péter: Szombathely város jegyzőkönyveinek regesztái (1606–1609). Szombathely, 1993. (Acta Savariensia 7.) Nr. 195., 276.

<sup>39</sup> A Szombathelyen működő ügyvédek jegyzékét közli: Horváth Tibor Antal: Szombathely a XV–XVIII. században. Szombathely, 1993. (Acta Savariensia 8.) 264–276.

<sup>40</sup> SL petőházi Zeke család lt., 2. d. fasc. 2. no. 125, a forrást közli: Dominkovits Péter: Források a Sopron megyei birtokos nemesség XVII. századi úriszéki bírászkodásához. A Zeke család petőházi birtokán lefolytatott úriszéki perek és vizsgálatok iratai (1604–1630). Arrabona, Múzeumi Közlemények, 35/1–2. 224–225.

szidalalmazó Szabó György jobbágy ellen.<sup>41</sup> Ugyancsak ezen az úriszéken a másik földesúr-asszony, Viczay Sándor özvegye, beregszói Hagymássy Orsolya képviseletében Bordács János és Mihályt, illetve Kristóf Mihályt és Jakabot perelte két jobbágyasszony megerősölkölása, illetve az ebben való bűnrészesség vádjával.<sup>42</sup>

Kötődését a Viczay családhoz jól mutatja az, hogy pályája különböző állomásain – és olykor élete nehéz pillanataiban is – e jelentős birtokos család tagjai mellett találjuk. Így – ahogy már említettük – 1605-ben Vas megyében elvétett adókimetés miatt Viczay Sándort képviselte, miként hozzá húzódott Bocskay hajdúkapitányának, Némethy Gergelynek dunántúli hadjárata idején is. Ekkor, miként a térség meghatározó földesurai (Batthyány, Nádasdy család), ő sem tért Bocskay hívségére; félelemmel tudósította Sopron város magisztrátusát 1605. szeptember 18-i levelében Némethy Gergely hajdúkapitány Rábaközbe vonulásáról és dúlásairól.<sup>43</sup>

A Viczay család iránti hűségét az országos szintű eseményekben történő részvétele idején is megtartotta. 1620. április 13-i lócsi úriszéken több perben Viczay Tamás özvegyét, Szennyesy Krisztinát mint felperest képviselte. Így Sömberger Mihály providusszal szemben lépett fel, aki földesúrasszonya tudomása nélkül szerzett öfelségétől armálist. Szepsy határozottan követelte a privilégium megsemmisítését, a korábbi jogállapotba történő visszahelyezést. A fölöttébb tekintélyes nemesekből összeállt nagyszámú testület – Szántóházy Ferenc, Vas és Sopron vármegyék jegyzője, személynöki ítélőmester előlülésével, mankóbüki Horváth Bálint, Sopron megye alispánja, a vármegye adószedője és segédje, illetve egy szolgabíró, négy esküdt és egy fogott bíró (arbiter) – bár a jobbágyot elmarasztalta a vádban, ítéletében hangsúlyozta: ez az ítélkezési fórum alacsonyabb rangú annál, semmint uralkodói jogadományozást megsemmisíthessen. Ezért az armális érvényben maradt, de mindabban, amit az alperes alávetett jobbágyként földesúrasszonyának vétett, továbbra is elmarasztalható volt. Így Szepsy csak egy Bécsbe történő hosszúfuvar megtagadásában tudta a vádlottat „megmarasztatni”.<sup>44</sup> Ugyanezen az úriszéken Szepsy az előbbihez képest kevésbé hangsúlyos pert is vitt a tolvajlással, lövöldözéssel, verekedéssel vádolt Jankó István jobbágy ellen, akit a szükséges bizonyítás befejeztéig az úriszék börtönben tartásra ítélte.<sup>45</sup>

Egy, az előzőektől minőségében is eltérő kapcsolatrendszer jelenik meg két vele kapcsolatos 1610. évi levélből. Bár Szepsy tevékenységének kiinduló oka és eredménye jelenleg nem ismert, az eddig feltárt forrásokból világosan kitűnik, hogy ő Sopron sz. kir. város bizonyos ügyeiben járt el, és ennek kapcsán a városvezető elit egyes tagjaival is szorosabb kapcsolatba került. A Baxay Mihály által Sopron magisztrátusához írt leveléből már nemcsak egy nagy formátumú, városi ügyekben is járatos prókátor képe jelenik meg, hanem az is szembetűnő, hogy az ügyvédség a 16–17. századi Nyugat-Magyarországon – modern szóval élve – piacképes értelmiségi pálya volt, s az érdekelt felek a prókatori munkát eredménycentrikusan honorálták: „...az en Prokatorom, Horwath Mihaly, Zepsy vramnak ha

<sup>41</sup> Magyar Országos Levéltár (MOL) P 427. Viczay család levéltártöredéke (cs. ltt.), a Viczay család lócsi úriszékének jegyzőkönyvei (úsz. jkv.) fol. 198v.–200r., 200v.–201. Közölve: Úriszék. XVI–XVII. századi perszövegek. Szerkesztette: Varga Endre. Budapest, 1958. (a továbbiakban: Varga 1958.) Nr. 206. (396–399.) Nr. 208. (403–404.)

<sup>42</sup> MOL P 427. a Viczay cs. ltt., úsz. jkv. fol. 197v.–198r., 200v., 201. Közölve: Varga 1958. Nr. 207. (400–402.)

<sup>43</sup> SL Sopron város levéltára (Svlt.) Lad. VI. et F. fasc. V. no. 193., Lózs, 1605. szept. 18. közölve: 1. sz. függelékben. Némethy Gergely Sopron környéki hadmozdulataira: Nagy Imre: Sopron multja. In: A Magyar Történelmi Társulat 1883. augusztus 22–27-iki vidéki kirándulása Sopron városában és Sopron vármegyében. Szerkesztette: Szilágyi Sándor. Budapest, 1883. (a továbbiakban: Nagy 1883.) 1883. 27–28.

<sup>44</sup> MOL P 427 Viczay cs. ltt., úsz. jkv. fol. 202r.–203v. Közli: Varga 1958. Nr. 209. (404–406.)

<sup>45</sup> MOL P 427 Viczay cs. ltt., úsz. jkv. fol. 202r.–203v. Közli: Varga 1958. Nr. 209. (404–406.)



*megh nierne az pert eő feölsegehe parancholattia szerint minden szaz forintbul 10. forintot ighert hirem nelkwl. Soprony warnegeben penigh orszagh teörwenie szerint prokatornak az eő faratsaghaert, michoda jutalma es fizetise legien, vrasagtok, es ty k[e]g[gye][l]me]tek jol tudgia; En Zepsy vramnak ket Araniat es ket egez Tallert, faratsaghaert attam, itelt, italt, maghanak szolgálhainak, kochit jeőni s menni ebbul mitt rendel k[e]g[gye][l]me]tek iteleti lezen raita 10 forintot, minden szaz forintbul kewanni es fel wenni Istentelen dologhnak lenni aranzottam.”<sup>46</sup> A Sopron sz. kir. város polgárságával fennállott érdekvédelmi-ügyvédi és anyagi vonatkozású kapcsolatait a Szentbertaláni (Zentbertalanj) Menyhért városi tanácsoshoz 1610 novemberében írott levele is megerősíti.<sup>47</sup>*

Az eddigi polgári életvitellel szemben Szepsy prókatori tevékenységének egy speciális, ez idáig a legkevésbé feltárt és ismert területéről, a katonai ítélkezési fórumokon való jelenlétéről a forráskutatás jelen szakaszában csak egy adat ismert. 1607-ben ő is részt vett a Zrínyiek egyik főembere, Kis János muraközi kapitány és Végh Gergely Csáktornyán, hadiszéken lefolytatott perében.<sup>48</sup>

### Szervitori kötődése

A 16–17. századi katonáskodó vagy hivatalviselő nemesek esetében a szakirodalom már többször is rámutatott a szervitori, familiárisi kötődés meghatározó jelentőségére az adott életpályák alakulásának vizsgálatakor.<sup>49</sup> Szepsy esetében már az eddigi elszórt adatok is jelzik (például a dominusok képviseletének gyakorisága), ő a Nádasdy család kiterjedt familiárisi körébe tartozott. E kötelék legjobb bizonyítéka azonban sajnos kissé kései, már régebbre visszanyúló kapcsolatokra, szolgálatokra mutat. Nádasdy Pál familiárisainak 1614. évi konvenciók jegyzéke ez, ami jól mutatja Szepsy helyét e kiterjedt körben.<sup>50</sup> Ő dominusa második számú prokurátora volt. Az első számú ügyvéd tisztét Ebergényi (Eberghenyi) Péter töltötte be, 100 ft készpénzt, 9 rőf gránát posztót, 15 akó bort kapott, illetve utazásaihoz elegendő költséget, ura házaiban magának, szolgálainak megfelelő mennyiségű ételt italt, lovainak abrakot, szénát. A második ügyvéd, Szepsy Ebergényihez képest csak 40 ft készpénzt, 8 akó bort, 20–20 köből búzát és zabot, továbbá útjaihoz elegendő költséget kapott, Sárvárra jövelekor pedig az ottani szervitoroknál (uraimnal) néki asztal, szolgálainak étel és ital, lovainak széna és abrak járt.

<sup>46</sup> SL Svlt. Lad. XXIV. et Y. fasc. XI. num. 734., Bécs, 1610. augusztus 14.

<sup>47</sup> SL Svlt. Lad. XXIV. et Y. fasc. X. num. 737., Pozsony, 1610. nov. 16.

<sup>48</sup> Varga J. János: Szervitorok katonai szolgálata a XVI–XVII. századi dunántúli nagybirtokon. Budapest, 1981. (a továbbiakban: Varga 1981.) 155. A kérdéskör összegző irodalma Szepsy tevékenységéről nem hoz adatot: Pálffy Géza: Katonai igazságszolgáltatás a királyi Magyarországon a XVI–XVII. században, Győr, 1995.

<sup>49</sup> A témakör szerteágazó, kisebb bibliográfiát kitevő szakirodalmát itt nem jelezni, sem a szervitori státussal foglalkozó köteteket és tanulmányokat (például Szekfű Gyula, Mályusz Elemér, Komoróczy György, Varga J. János munkáit), itt nem említjük az ezen kapcsolatot hangsúlyozó családtörténeteket, személyes életutakat, a familiaritás megyei, országos közigazgatásban vitt szerepét sem (például Gecsényi Lajos, Hiller István, Ila Bálint, Iványi Emma, Papp László publikációi). A kérdéskört a főnemesi udvar szempontjából legutóbb bő szakirodalommal áttekintette: Koltai András: Batthyány Ádám és udvara 1625–1659. Budapest, 1999. (Kézirat) I–XVI., 107–206.

<sup>50</sup> Az 1614. évi konvenciók jegyzék leelőhelye: MOL E 185 Magyar Kamara Archivuma, Archivum familiae Nádasdy (Nádasdy cs. lt.) (Mif. Raksz. 31.992.) fol. 512-r.–537-v. A szövegben fizetés is mind minőségi, mind mennyiségi szempontból hierarchikus rendet követett. A fizetések vásárlóértékére: Zimányi Vera – Dányi Dezső: Soproni árak és bérek a középkortól 1750-ig. Budapest, 1989.

Ekkor a család szolgálatában négy konvencióos ügyvéd tevékenykedett, a harmadik Szemerei (Zemerey) Nagy István, a negyedik Bejcy (Beychy) György volt. Ők mindketten 12–12 ft-os évi készpénz fizetésben részesültek, járandóságuk differenciáit a természetbeni juttatások – illetve azok készpénzre átváltott kiadása – képezték.<sup>51</sup>

A család érdekeire, jogosultságainak, vagyonának védelmére vigyázó, őket képviselő, a földesúri jogszolgáltatásban tevékenykedő négy fős ügyvédi kar mellett a vezető ügyvédnél jobban megfizetve a familiárisok sorában találjuk a kor híres ügyvédjét, Megyery Zsigmondot is.<sup>52</sup> Mivel jelenleg nem ismert a négy ügyvéd közötti feladatmegosztás, így pontosan nem tudható Megyery funkciója sem. Révay Judit egy datálatlan – 1635. évi (?) – inscriptióban, néhai férje, Nádasdy Pál szerződéseit szem előtt tartva, Megyery Zsigmondot feleségével, Gregoróczy Annával és János fiúkkal egyetemben nemcsak a széplaki kastélyban – a hozzá tartozó javakkal –, a 8000 ft-ért zálogolt drassburgi udvarház és falu birtokában erősítette meg, hanem egy 12 000 ft értékű bécsi házában is. 1639 tavaszán Nádasdy Ferenc a Fertő melletti Endréd falu zálogbérleti szerződésében úgy érvelt, mivel Megyery Zsigmond Magyarországon ritkábban lakik, a fenti jószágot a megkívántató módon hasznára nem fordíthatja, azért 5 évre, 500 ft-ért, a dominus bérbe veszi tőle.<sup>53</sup> Ezen adatok alapján valószínűsíthető: Megyery a Nádasdyak udvarában nemcsak magas fokú jogtudói munkát látott el, hanem inkább „diplomáciai” feladatai lehettek. Nem kizárható a hasonlóság Nádasdy Tamás 16. századi bécsi ágensének, ákosházi Sárkány Antalnak tevékenységével.<sup>54</sup>

Megyery Zsigmond családja már több generáció óta a Nádasdy család szervitori szolgálatában állt. A nagyapa, Megyery Imre 1581–1595 között Sopron vármegye alispáni hivatalát viselte, míg Pál fia 1595–1601 során e törvényhatóság notáriusa volt, 1601-től a személynöki ítélmester hivatalát töltötte be. Iskolázottságát az 1602–1605 közötti országgyűlések meghívói magisteri címmel jelölték.<sup>55</sup> Megyery Imrét 1581-től több ízben is Sopron vármegye egyik országgyűlési követévé választották, így például 1581-ben Viczay Györggyel, 1582-ben Chernel Tamással, 1583-ban ismét Viczay Györggyel, míg 1588-ban Szombathelyi (Zombathel) Márton jegyzővel. Politikai jelentőségét érzékelteti, hogy az alispáni hivatalviselését követően is több ízben a diétára meghívott nemesek között találjuk őt. 1598-ban – Szokoly Miklóssal együtt – királyi megintésben részesült, amiben felszólították, e háborús időkben ne keltsen ellentétet az udvar és a rendek között. Királyhűségének, tekintélyének jeleként a tragikus sorsú Vas vármegyei alispánnal, Chemetey Istvánnal együtt ő is azon nemesek névsorában szerepelt, akiket a király józnak tartotta az

<sup>51</sup> Szemerey Nagy 12 köből gabonát, 18 köből zabot, 8 akó bort, 1 ártányt kapott, míg Bejczynek 6 akó bor, 12 köből gabona, 1 ártány jutott.

<sup>52</sup> Megyery a 100 ft készpénz mellett 9 róf gránát, 2 vég karasia, egy vég kentula (avagy 12 ft-ot) posztót kapott az 1614. október 1-jével kezdődő szegődményes évben.

<sup>53</sup> Révay Judit megerősítése: MOL E 185 Nádasdy cs. lt. (Mif 31.987) Inscriptiós könyvek, 2. kötet, 128–131., Endréd falu inscriptiója: uo. (Mif 31.987) Inscriptiós könyvek, 3. kötet 4–5., Keresztúr, 1639. ápr. 2. Nádasdy Ferenc valójában zálogbérletet tett.

<sup>54</sup> A magyar főrendek bécsi képviseletéről: Pálffy Géza: A bécsi udvar és a magyar rendek a 16. században. Történelmi Szemle, 41. 1999. 3–4. sz. 331–367.

<sup>55</sup> Fraknói Vilmos – Károlyi Árpád: Magyar országgyűlési emlékek X. kötet, 1602–1604. Budapest, 1890. Az 1602. évi pozsonyi országgyűlésre meghívottak névsorában: Nr. 10. (84.), az 1603. február 24-re, Sopronba hirdetett, de elhalasztott, majd Pozsonyban megtartott országgyűlésre meghívandó rendek között: uo. Nr. 10. (200.), az 1604. március-áprilisi pozsonyi országgyűlés meghívottainak névjegyzékében: uo. Nr. 10. (430.) Az 1605. január 6-i pozsonyi országgyűlésre meghívottak között: Károlyi Árpád: Magyar országgyűlési emlékek. XI. kötet, 1605–1606. Budapest, 1899. 79.

1601. évi országgyűlésre meghívni.<sup>56</sup> Az 1606 szeptemberében a Bocskayval folytatott tárgyalások során, a szintén Sopron vármegyei kisbirtokos, taxalista nemesei sorában is öszeírt Cziráky Mózes királyi jogügyigazgatóval és Szombathelyi György Moson vármegyei alispánnal együtt őt is ott találjuk a császárhű magyarok Mátyás főherceg által összehívott gremiumában.<sup>57</sup> A vármegye jómódú középbirtokosai sorába tartozó<sup>58</sup> Megyery Zsigmond nem vállalt hivatal sem Sopron, sem Vas vármegyékben. Nádasdy Pálhoz fűződő familiárisi kapcsolatai, illetve a következő generáció, Nádasdy Ferenc iránti familiárisi szolgálatai mellett nagyfokú politikai önállósággal rendelkezhetett, hiszen történetkutatásunk az Esterházy Miklós nádor legközvetlenebb politikai köréhez, az ún. „Esterházytárk” idősebb generációjába sorolja személyét.<sup>59</sup>

A Megyeryek több generáción keresztül a Nádasdyak familiárisi szolgálatában állottak, a család több tagja ennek a kapcsolatnak köszönhetően jutott megyei hivatalokba, és e dominus-szervitor kapcsolatrendszer révén épült ki a család birtokrendszere is, amely révén Sopron vármegye jómódú középbirtokosságába emelkedett. Ugyanakkor a tehetséges családtagok a politikában, közigazgatásban, jogszolgáltatásban országos szintre, elismertségre jutottak. Esetük cseppet sem volt egyedi, például a Vághy, gálosházy Récsy, Bezerédy, petőházi Zeke család is a Nádasdy familiárisok közé tartozott, és ez a viszony meghatározóvá vált több kiemelkedő családtag életútja, karriere során. Velük szemben a Szepsy családról alig tudunk valamit. A forrásfeltárás jelen szakaszában a Szepsy család korábbi tevékenységéről, a Szepsy János előtti generáció Nádasdy szolgálatáról semmi adattal nem rendelkezünk, az ő esetében generációk egymásra épülő mobilizációs stratégiájáról nem beszélhetünk. A minden bizonnyal a jól iskolázott Szepsyt a familiárisi kötelékben is – anakronisztikusan – „self-made man”-nek tarthatjuk.

## A csúcson – Bethlen Gábor fejedelem oldalán a „nagypolitikában”

Az 1619. év országos politikai- és hadi története mind a nagyobb tájegység, a Dunántúl, mind pedig az egyre jobban önállósodott familiáris, Szepsy János életében alapvető változásokat hozott. Bethlen Gábor erdélyi fejedelem augusztus derekára befejezte hadi-készületeit. Szeptember 12-én levélben csatlakozásra szólította fel Pozsony és Sopron városokat, és miként október 30-án Rákóczi Györgynek írta: mindenképpen át akart kelni a Dunántúlra. A nemsokára megkezdődött dunántúli hadműveletei egyszerre bírtak a lelkes átpártolás és a hódoltatás jellegével.<sup>60</sup>

1619. november 12-én, Meszlenben, a megyehatárhoz közeli vasi településen, Vas és Sopron vármegye közös közgyűlést tartott. Ebben a kongregációban tették közzé Bethlen Gábor erdélyi fejedelem országgyűlési tájékoztatóját. A közös közgyűlésben képviselői ré-

<sup>56</sup> Fraknoi Vilmos – Károlyi Árpád: Magyar országgyűlési emlékek IX. kötet, 1598–1601. Budapest, 1885. 18–19., Nr. 7., 1598. jan. 14., (68–69.), az 1601. évi országgyűlési meghívó: uo. Nr. 3. (489.)

<sup>57</sup> Károlyi Árpád: Magyar országgyűlési emlékek XII. kötet, 1606. Budapest, 1917., Nr. 79., 1606. szept. 7. (312–313.), Nr. 110., Bécs, 1606. szept. 23. (687.)

<sup>58</sup> A nagyapa, Megyery Imre Sopron vármegyei javainak 1598. évi összeírását közli: Dominkovits 1996. 86.

<sup>59</sup> Péter Katalin: Esterházy Miklós. Budapest, 1985. 154–155.

<sup>60</sup> A hadjáratról részletesen: Olchváry Ödön: Bethlen Gábor első támadása II. Ferdinánd ellen. Hadtörténelmi Közlemények, 3. 1890. 3. sz. 333–360., 4. sz. 528–562. A Sopront felszólító levelét közli: Nagy Imre: Sopron múltja. Századok, 17. 1883. 12–52. különösen: 28.: A Magyar Történelmi Társulat 1883. aug. 22–27-iki vidéki kirándulása Sopron városában és Sopron vármegyében. Szerkesztette: Szilágyi Sándor. Budapest, 1883. Függelék: Bethlen Gábor 1619. november 28-i Sopron városhoz írott levele. Az időszak politikai, hadtörténelmi eseményeire lásd: Nagy László: Bethlen Gábor a független Magyarorszáért. Budapest, 1969. (a továbbiakban: Nagy 1969.)

vén Nyugat-Magyarország négy nagytekintélyű mágnása is megjelent. A Sopron vármegye főispáni hivatalát is viselő Batthyány Ferencet mankóbüki Horváth Bálint – a törvényhatóság alispánja – és Polányi Lajos, míg Nádasdy Pál vasi főispánt Tompa István és Szepsy János képviselte. A Dersffy Orsolyával kötött házassága révén a szerdahelyi Dersffy birtokokat megszerző, kortársai között is páratlan karriert befutott Esterházy Miklós – akkor főudvarmester – képviselétét ugyancsak Szepsy látta el.<sup>61</sup> Alsó-lindvai Bánffy Kristófot pedig Osváth Péter képviselte.<sup>62</sup> A közös közgyűlések folytatására majd' két és fél hét múlva, november 30-án a Szombathely közeli Szöllösön került sor. Ez alkalommal megfelelő főispáni megbízólevél birtokában a törvényhatóság hivatalos követei – a Nádasdy familiárisok – gálosházi Récsey Bálint és Szepsy János voltak. A megfelelő meghatalmazás létét azért is hangsúlyozni kell, mert a nádori sürgetésre ekkor, késve kellett a két törvényhatóságnak követeket választania az 1619. november 11-ére meghirdetett, s a jegyzőkönyvi bejegyzés szerint e hónap 19-én megkezdődött pozsonyi országgyűlésre. Míg Vas megye rendjei Török Jánost és kissenyei Sennyey Gáspárt választották követül, Sopron megye részéről a nyugat-magyarországi régióban általában jól ismert Szántóházy Ferencet – aki ekkor Vas és Sopron megyék jegyzői, továbbá a személynöki ítélőmesteri hivatalát töltötte be –, illetve Szepsy Jánost választották meg.<sup>63</sup>

Az 1619–1620. évi országgyűlésben Sopron sz. kir. várost képviselő, a vármegyei nemességekkel jó kapcsolatot fenntartó Lackner Kristóf polgármester tudósítása szerint Szepsy, illetve Hagymássy Kristóf és Eördögh Simon közbenjárásának volt köszönhető az, hogy a város vitatott tulajdonjogú templomai az evangélikusok kezén maradhattak.<sup>64</sup> (Négy évvel később, 1623 nyarán Kassáról írott levele azt mutatja, hogy Szepsy Lacknerrel később is jó viszonyban állt.)<sup>65</sup>

Az 1619–1620. évi országgyűlés meghatározó lett Szepsy későbbi pályájára nézve. Pozsonyban – máig ismeretlen módon – közel került a fejedelem személyéhez és beépült az ő pénzügyi adminisztrációjába.

Bethlen Gábor 1620. január 19-én Pozsonyból a soproni magisztrátushoz írott levelében „*edes hazánk s nemzetsegwnk szep szabadsaganak, helire allatasara valo igekezetwnkben...*” a pozsonyi törvénycikkek végrehajtására, és egyéb dolgok elintézésére hű emberét, Szepsyt küldte a városba.<sup>66</sup> 1620. február 28-án Kassán kelt, Thurzó Szaniszlóhoz az ország, és különösen a Dunántúl állapotáról írott levelében Szepsyről tisztsége megjelölése nélkül mint tervei fontos pénzügyi segítőjéről írt: „*Az soproni praesidiumot, hogy megtarthassuk, annak*

<sup>61</sup> Nem kizárható, hogy Esterházy Miklós és Szepsy kapcsolata a korábban Dersffyeknek tett szolgálatára megy vissza.

<sup>62</sup> VvmReg II. Nr. 1500.

<sup>63</sup> VvmReg II. Nr. 1510., 1512. Az országgyűlésre: Demkó Kálmán: Adatok az 1619–20-iki pozsonyi országgyűlés történetéhez. Századok, 15. 1881. 431–443. Speciális nézőpontból, Pozsony városa szemszögéből vizsgálva: Lukinich Imre: Bethlen Gábor és Pozsony városa 1619–1621. Századok, 55/56. 1921/1922. 1–31., 172–211. (a továbbiakban: Lukinich 1921/1922.) különösen: 22–30.

<sup>64</sup> Kovács József László: Lackner Kristóf és kora (1571–1631). Sopron, 1972. 25.

<sup>65</sup> A valószerűsíthetően deákja által írott – saját kezűleg csak aláírásával, illetve az utóirattal ellátott – levélben apja haláláról, anyja tolvajok által történt megrablásáról értesíti a polgármestert, s írja: „*azon kívül Istennek hala tárhető állapotall voluunk, mind az Attiamiffiauell ke[gyel]metek szolgáló Leanyuauall, gyermekimmel, es hozánk tartozandokuall egytettemben.*” Saját helyzetüket így értékelte: „*noha sok kwlomb kwlomb fele hireink uadnak, de mind az altall Istennek ke[gyel]mes gonduisellesebeöll nem kichini coniecturakbnull, az sz[ent] bekeseghnek allando uoltanak megh erossedeseben igen nagy bizodalommal uagiunk...*” Ugyanakkor kéri Lacknert, vigyázzon jószágaira, és segítségét igyekszik megszolgálni. Helyzetével tisztában lévén az utóbbi gondolatot oly fontosnak tartja, hogy utóiratában a fogalmazáson módosítva kérelmét személyesebbé téve hangsúlyozza. SL Svlt. Lad. XXIV. et Y. fasc. XII. num. 856., Kassa, 1623. júl. 26.

<sup>66</sup> SL Svlt. Lad. VI. et F. fasc. VI. no. 265., Pozsony, 1620. jan. 19.

*fizethessenek, K[e]g[lye]lm[e]d hivassa által Zepsi Jánost, beszéljen vele, és akármi papi jószágot zálogban kell vetni is az praesidiumnak meg kell fizetni, mert Sopronból ugyancsak alkalmas dolgot végben vihet az ember, valamikor arra megyen az dolog is. Valamiből pénzt szerezhet Zepsy János, vagy papi arendából, vagy jószág elzálogosítása által, de pénzt szerezzen.”<sup>67</sup>*

Ahogy a fenti sorokból is kitűnik, Bethlen politikai, stratégia terveiben földrajzi elhelyezkedése, térségben betöltött szerepe miatt jelentős szerepet játszott volna Sopron városa. Ebben a jó helyismerettel, helyi kapcsolatokkal rendelkező Szepsyre mindenképpen sok feladat várt. 1620. május 7-i levelében Bethlen a soproniak egy kényes problémáját érintette: a városi követek panaszai és az általuk benyújtott privilegiumok másolatai alapján Pozsony városnak meghagyta, ne akadályozzák a soproni bor szállítását,<sup>68</sup> ugyanis Sopron és Pozsony között a borexport miatt 1613 óta egyre feszültebbé vált a viszony. Már a II. Ferdinánd által 1619 tavaszára összehívott országgyűlésre is mindkét város követe megoldást keresve ment el, így nem csoda, hogy ez az ügy ugyancsak felmerült Bethlen 1619–1620. évi országgyűlésén is. A pozsonyi követek – Bethlen biztató sorai ellenére – az 1620. évi besztercebányai diétán sikereket értek el.<sup>69</sup> E májusi levélben még több más ügyben Szepsy mellett Sennyey Gáspárt – aki 1615-től a dunántúli főkapitány-helyettes, 1619-től Bethlenhez pártolva a fejedelem főkapitány helyettese tisztét töltötte be – küldte a maga képében a városba. Ugyancsak Szepsy ment 1620. augusztus végén is Sopronba egy részletes – jelenleg nem ismert – fejedelmi instrukcióval, miként a fejedelem őt küldte Rayky Imrével közösen szeptember közepén, illetve csak Szepsyt november elején képviselőjeként Sopronba.<sup>70</sup>

1620 tavaszán-nyarán Szepsy ügyesen megőrizte mind helyi, mind országos funkcióit, így a nyugat-dunántúli térség egyik legnagyobb vagyonú és befolyású embere, Nádasdy Pál familiárisi körében továbbra is meghatározó szerepet vitt: ő képviselte dominusát Sopron vármegye 1620. májusi közgyűlésében.<sup>71</sup> Valószínű ez a közgyűlés választotta meg a besztercebányai diéta követeit.<sup>72</sup> Szepsy Récsey Bálinttal együtt lett Sopron vármegye követe az 1620 nyarán kezdődött besztercebányai országgyűlésen. A követek kis késéssel, június 15-én érkeztek Besztercebányára. Mankóbüki Horváth Bálint Sopron vármegyei alispánhoz, Körmend praesidium kapitányához június 18-án írott levelükben Bethlen Gábor fejedelem június 10-i besztercebányai látogatásáról, a főnemesség és a vármegyei követek megérkeztéről (Vas és Zala követei még útban voltak) tudósítottak, és megállapították: nincs hírük II. Ferdinánd vagy a királyi Magyarország felől jövő neheztelésről, inkább a kölcsönös béke lehetőségét keresi mindegyik fél. Tudomásuk szerint a török, tatár segítséget a fejedelem nem vette igénybe, „*hanem csak az jó bekeseghi megh tartasat kiuanja teólok.*” A cseh, morva és sziléziai követek is megérkeztek, holnapra várják a lengyel követeket, akik ti-

<sup>67</sup> Szilágyi Sándor: Bethlen Gábor levelei III. rész. Történelmi Tár, 1885. Nr. LXVIII., 1620. febr. 28., 479.

<sup>68</sup> SL Svlt. Lad. VI. et F. fasc. VI. num. 268. Kassa, 1620. máj. 7. „...literas ad Psonienses, ne amplius traiectionem vini Soproniensis impedire praesumant, emanari mandauimus...” Természetesen, Bethlen jóval korábban, 1619. évi hadjárata megkezdésekor írt először Sopronnak – ahogy például Pozsonynak is –, 1619. szeptember 12-i levelében, még Debrecenből szólította fel a várost a hozzá történő átállásra. Nagy 1883. 28. Sopron november 30-án hódolt meg az akkor már kapui előtt álló fejedelemnek, s hűségéért – lehetőségeit túlméretezve – a 16. század elején egyszer már átmenetileg birtokába került [Fertő]Rákost kérte, a győri püspök birtokát. Uo. 29.

<sup>69</sup> Lukinich 1921/1922. 10–11., 176–177., 185.

<sup>70</sup> SL Svlt. Lad. VI. et F. fasc. VI. no. 272., Besztercebánya (Noui Zoly), 1620. aug. 26., uo. Lad. VI. et F. fasc. VI. no. 273., Nagyszombat, 1620. szept. 12., uo. Lad. VI. et F. fasc. VI. no. 276., Pozsony, 1620. nov. 5. Kissennyey Sennyey Ferenc katonai tisztségére: Pálffy 1997. 270.

<sup>71</sup> SL Svlt. It. Acta Iuridica, Tom. I. fasc. I. No. 20., Keresztúr, 1620. máj. 7.

<sup>72</sup> Sopron vármegye adott időszakból származó közgyűlési jegyzőkönyvei hiányoznak, közgyűlési iratai nagyon hiányosak.

zenhatan nagy pompával, lovas és gyalogos sereggel jöttek.<sup>73</sup> 1620. június 18–július 5. között a két vármegyei követ az országgyűlés eseményeiről több levélben is beszámolt Batthyány Ferenc Sopron vármegyei főispánnak, Szántóházy Ferenc személynöki ítélmesternek, Vas és Sopron vármegyék jegyzőjének, és mankóbüki Horváth Bálint alispánnak.<sup>74</sup>

A májusban Szepsyt kísérő kissennyei Sennyei Gáspár a Bethlennek hódolt Sopron sz. kir. város kapitányaként („*pro nunc Capitano Liberae ac Regiae Ciuitatis Soproniensis*”) folyamatosan konfrontálódott a szomszédos habsburg-hű földesúrral, Esterházy Miklóssal. Esterházy hiába írt többször is a birtokait dúló Sennyeinek, fenyegetésekkel vegyes levelében a kapitány túlkapásaival szemben kénytelen volt Sopron város magisztrátusához fordulni: „*Senniey Vram az en szegeny Czindorffy Jobbagimat es az zalagosokatis Rarbakot es Pangortot ighen hodfoltattya; oly kegyetlen es kemelletlen hodoltatással pedigh, hogy ha Törökök volnanakis, megh ernek vele; s emberseghes hitömre mondom, hogy a’ Canisay Bassa, ki alat vadnak hodolt Jobbagim, nagyob kemelue banik az Szegenysegen nalanal...*” Eredménytelenségét jelzi, hogy a hónap végén már feltehetően közvetítőként szerepet vállaló, Szepsyvel is találkozott.<sup>75</sup> A császári győzelemmel végződött szeptember 30-i lakompaki (Lackenbach) csatát követően e probléma minden bizonnyal a kialakult katonai helyzet miatt is megoldódott.<sup>76</sup>

De Sopron 1621. január 13-i, II. Ferdinánd előtti meghódolását követően Szepsyre várt az a feladat is, hogy a várost Bethlen hűségére történő visszatérésre felszólítsa. Ezt 1621. augusztus 12-én, Batthyány Ferenc németújvári várából a sz. kir. város magisztrátusához intézett levelében tette meg, az áttérést kérlelő szavakkal, de ugyanakkor a török-tatár hadakkal történő fenyegetéssel, a közösség jólétének, szabadságainak, evangélikus hite elvesztésének rémével ijesztgetve.<sup>77</sup>

Szepsy 1620 októberében, a Bethlen és II. Ferdinánd között közvetíteni kívánó francia követek Pozsonyba érkezésekor a választott magyar király főhadiszállásán, a koronázó városban tartózkodott. Október 20-i, Batthyány Ferenchez írott levelében nemcsak a francia követségről, hanem a maga audienciájáról is tudósított: „*Miuel hogy az Francia kiraly keouete fejlette nagy pompauual es solenitással wagon itth kyraly Vruuk eo feolsegenel es az feyedelem azzonys tegnap tizenegy orakor erkezek ide be, sem pénteken, sem tegnap audientiam nem lehetett, hanem ma koran predikatio eleott wolt audientiam, es minden dolgokott eo feolsegenek proponaltam declaraltam es eleiben attam ...*”<sup>78</sup>

Szepsy Bethlen általi kinevezéséről – így az ott szereplő tisztéről, hatásköréről – még nem ismert okirat. Ő maga így vallott feladatairól: a „*Dunan immend [való – D. P.] Magyar Orszaghy az Fölseges Gabriel Feiedelem eő Fölseghé, es az Nemes Orsagh Befsterche Baniay Gywlesben rendelt contributionak Generalis Perceptor.*” 1621. május 3-án, Sárvárott e tisztében vette át Guary Miklós Vas vármegyei főszolgabírótól az annak járásában összegyűjtött 300 ma-

<sup>73</sup> MOL P 1314 hg. Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 42.878., Szepsy János, Récsy Bálint levele mankóbüki Horváth Bálinthoz, Besztercebánya, 1620. jún. 18.

<sup>74</sup> A terjedelmes levelek közlését külön publikációban szeretnénk megtenni, azok futólagos elemzése is a terjedelmi kereteket messzemenően szétfeszítené.

<sup>75</sup> Esterházy a fogva tartott Cziráky Mózes védelmében, Senney megfélemezésére Sopron város tanácsához írott levele: SL Svlt. Lad. VI. et F. fasc. VI. no. 300., Lackenbach, 1620. szeptember 7., A Szepsyvel való kapcsolatára: Esterházy Miklós levele Sennyey Gáspárhoz, Lánzsér, 1620. szept. 23., uo. Lad. VI. et F. fasc. VI. no. 302.

<sup>76</sup> Vö.: Nagy 1969. 233–235.

<sup>77</sup> SL Svlt. Lad. VI. et F. fasc. VI. num. 316. (A levél a függelékben közölve.) Bethlen korábban, 1621. július 21-én Sopron város magisztrátusához írott levelét, melyben annak hűségét kéri, s ügyében Szepsyt küldte, idézi: Payr Sándor: A soproni evangélikus egyházközség története. I. kötet, A reformáció kezdetétől az 1681-ik évi soproni országgyűlésig. Sopron, 1917. 271.

<sup>78</sup> Idézi: Iványi Béla: A körmeneti Batthyány-levéltár reformációra vonatkozó oklevelei I. 1527–1625. Előszót írta: Mályusz Elemér, sajtó alá rendezte: Szilasi László. Szeged, 1990. (Adattár a XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 29/1.) Nr. 267. (243.)

gyar forintot.<sup>79</sup> Az év folyamán pozíciója, hivatali hatásköre gyarapodott. 1620 novemberében Bethlen Gábor erdélyi fejedelem, Magyarország választott királya Szepsyhez mint a dunántúli királyi jövedelmek kezelőjéhez („*prouentum Regiorum in partibus Ultra Danubianis Administratori*”) intézett parancslevelet, amelyben a soproni híve, a helyi harmincad-hivatal contrascriba állását elnyert Artner Erhard hivatali beiktatását hagyta meg.<sup>80</sup>

Míg Bocskay dunántúli hadjárata idején Pápa város és erőssége nem állt át, 1620 őszén Tatával, Várpalotával, Veszprémmel együtt a pápai őrség is felesküdt Bethlen Gáborra.<sup>81</sup> Ebből adódóan Szepsy tevékenységének bemutatásához több fontos adattal szolgál egy összefüggő forráscsoport, mégpedig Tóti Lengyel Boldizsár pápai kapitány sűrű levelezése Batthyány Ferencel. A gyakori levélváltás során Szepsy neve 1620 december elején tűnik fel. A keszői állomásozásból Pápará visszatérő Lengyel egyrészt tudósította Batthyányt, hogy a vitélző rend egyelőre – hogy a falvak népe miattuk ne pusztuljon – nem mozdul ki mostani állomáshelyeiről, ugyanakkor ezen állomásozás miatt is nagy szükség van arra, hogy Szepsy János hópénzt fizessen nekik. Ezért hangsúlyozottan kéri Batthyányt, hogy az őfelségétől (ti. Bethlentől)<sup>82</sup> már utasított Szepsynek maga Batthyány is parancsolja meg, hogy a szűk és fogyatkozott időben a kis hópénzt mindjárt kifizesse, amit ruházatuk megújítására, táplálkozásuk feljavítására fordítának.<sup>83</sup>

Szepsy 1620 decemberében már mustrálta a Bethlen hűségére átvált seregeket. 1621. február végén Batthyány Ferenchez, mint Bethlen Gábor választott király dunántúli részeken való meghatalmazottjához, biztosához, belső tanácsosához – és Sopron vármegye főispánjához – írott levelében Mezőszegye (Mezzeőbegy) és Dániel Gáspár Rába menti hadainak mustrájáról, azok kifizetéséről tudósított és a dikák, taxák minél gyorsabban történő beszedését kérte, mert a vitélző nép „igen busitanak az fizeteskertth”.<sup>84</sup>

Szepsy térségben vitt tevékenysége 1621 tavaszán – az újra megélénkült csapatmozgásokkal, hadmozdulatokkal együtt – minden korábbinál élénkebbé vált. Április végén őfelsége és a „nemes ország” megbízásából előbb Nádasdy Pálhoz ment, majd onnan útját Batthyány Ferenchez vette. Nádasdy, bár támogatta Szepsy küldetését („*mint illjen hazank iouaba iaro dolgokertt coreomest magamis mentem volna keg[yel]medhez*”), de megrendült egészsége, szembajára hivatkozva nem csatlakozott Így véleménye tolmácsolását Szepsyre és Szilvásy (Ziluaszy) Jakabra bízta. Négy nap múlva – április 25-én – Batthyány küldöttével, Guary Miklós Vas megyei szolgabíróval visszaérkezett hozzá Szepsy és Szilvásy, és szóban

<sup>79</sup> Pannonhali Bencés Főapátság Levéltára (PFL) Guary cs. lt. Időrendi sorozat, No. 367. Sárvár, 1621. máj. 3.

<sup>80</sup> Bethlen Gábor erdélyi fejedelem parancsa Szepsy (Zepssy) Jánoshoz, a dunántúli királyi jövedelmek kezelőjéhez. Nagyszombat, 1620. nov. 26. Lichner Pál: Leveles tár VIII. Győri Történelmi és Régészeti Füzetek, 2. kötet, Győr, 1863. 82.

<sup>81</sup> A korabeli pápai végvárra: Szakály Ferenc: Pápa a török korban. In: Tanulmányok Pápa város történetéből, a kezdetektől 1970-ig. Főszerkesztő: Kubinyi András. Pápa, 1994. 125–201., különösen: 133–134., 142–152., Nagy 1969. 229–230.

<sup>82</sup> Bethlen Gábot mint választott magyar királyt ez időben a hozzá átvált nyugat-dunántúli főnemesek, nemesek következetesen őfelségéiként titulálták.

<sup>83</sup> MOL P 1314 Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 28743., Pápa, 1620. december 9. A Lengyel által mellékelte számadás szerint hópénzüik magasabb lenne, mint a császáriak által fizetetteké.

	Bethlen által fizetett katonák hópénze	Császáriak által fizetett katonák hópénze
lovások	4 ft - d	3 ft 20 d.
gyalogosok	2 ft 40 d.	2 ft - d.
tizedesek	3 ft 20 d.	3 ft - d.

<sup>84</sup> MOL P 1314. Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 42.872., Szepsy János Batthyány Ferenchez, Himod, 1621. febr. 27.

közvetítették neki Batthyány akaratát, ami nagyon is kedvére volt.<sup>85</sup> Ez utóbbi napon kapta meg Batthyány tóti Lengyel Boldizsár levelét, aki jól informálva jelezte: tudja, hogy Szepsy Batthyányhoz ment, és arról is tudomása van, hogy őfelsége a főurat (ti. Batthyányt) a Dunántúlon teljhatalommal ruházta fel. Így kéri, Batthyány figyeljen Szepsyre, hisz az az ő végházaikról mindent tud.<sup>86</sup> Április végén, május elején Szepsy ismételtlen a végházakat látogathatta, s minden bizonynal több, a fizetelenségből adódó konfliktussal kellett szembesülnie. Az örökös probléma konkrét helyzetbeni súlyosságát a pápai kapitány május 11-i levele érzékelteti, amelyben szinte fenyegetésként írta: ha Batthyány a végvárak megmaradását akarja, akkor késedelem nélkül fizetéssel küldje hozzájuk Szepsyt.<sup>87</sup> Lengyel majd egy hónap múlva íródott levele is csak azt tartalmazza, Szepsynek még csak az érkezéséről tudósító levelét kapták meg, személyesen még nem érkezett Pápara.<sup>88</sup>

A fenti szórványadatokból úgy tűnik: valójában Szepsy a Bethlennek hódolt dunántúli erősségek és egyes mezei seregek mustráját, fizetését is intézte, azaz Bethlen „fizetómestereként” (is) tevékenykedett.<sup>89</sup> Mindezt más nézőpontból megerősíti egy gyors részvizsgálat, amely Szepsy Vas vármegyei, Szombathely – Kőszeg közötti mozgását, tevékenységét egy szűk időszakban, 1621. május derekán mutatja be.<sup>90</sup> Május 13-án érkezett Szombathelyre, és rögtön borszállítás céljából egy szekeret kért Kőszegre. Ekkor Barbély István bíró egy karmazsin csizmát ajándékozott Szepsynek, hogy „*az Varast ne haborgassa: ez fele dologgal...*” Szepsy május 15-én jött vissza Kőszegről és – az ajándék ellenére – a bírónak megparancsolta: a múlt alkalommal Kőszegről hozatott bort vitesse Sárvárra. A bíró a tanács meghagyásából engedelmeskedett, ez „*gonoz utt wolt*”.<sup>91</sup>

Kivételesen Szepsynek 4 levele maradt fenn e napokból, azokat május 13-án és 14-én Kőszegről írta. Első, Batthyány Ferenchez írott soraiban mankóbüki Horváth Bálint részletes szóbeli előadására hivatkozott: „*Menemeo βeornyeo busulasm az βombathely Vitezleo Nep miatt wolt tudom aztis megh mongya ... soha ke[gyel]mes Vram kyleomben meg nem tudtak Horuat Balint Vram, Polyany Vram es teob feo rendek teolleok βabadittani kyleomben ha nem egy ho penztt kellett Nekiek adnom, es masik horul Nagy ereos reuersalist nekik adnom, hogy ez Jeouendeo Vasarnaphoz kett hetire megh adom nekik, es ha megh nem adhatnam Jozagomott foglalhassak ell erette.*” Polányival érkezett [Kőszegre], hogy Batthyány utasításait mutassa meg, de a seregek szörnű fenyegető szavakkal 3 havi hópénzt követelnek, ő pedig pénztelen. A pápaiak, veszprémiek, tihanyiak és több mások „... *βernyeo protestatiokual irnak...*” személye ellen.<sup>92</sup>

<sup>85</sup> MOL P 1314 Batthyány cs. lt. Missiles, Nr. 32.816., Nádasdy Pál Batthyány Ferencnek, Sárvár, 1621. ápr. 21., uo. Nr. 32817. Nádasdy Pál levele Batthyány Ferenchez, Sárvár, 1621. ápr. 25. vö.: uo. Nr. 32.821., Nádasdy Pál levele Batthyány Ferenchez, Sárvár, 1621. júl. 24.

<sup>86</sup> MOL P 1314 Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 28766. Tóti Lengyel Boldizsár levele Batthyány Ferenchez, Pápa, 1621. ápr. 25.

<sup>87</sup> MOL P 1314. Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 28.771., 28.772. Lengyel Boldizsár levelei Batthyány Ferenchez, keltezésük a jelzetszámok sorrendjében: Pápa, 1621. máj. 11., máj. 3. (!)

<sup>88</sup> MOL P 1314 Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 28.777. Lengyel Boldizsár levele Batthyány Ferenchez, Pápa, 1621. jún. 4.

<sup>89</sup> 1621. jún. 1., 16.-i levelekre hivatkozva fizetómesternek említi: Nagy 1969. 281.

<sup>90</sup> Szombathely 1621. évi, tavaszi helyzetére, a környékbeli csapatmozgásokra, táborozásokra: Nagy 1969. passim, Kádár Zoltán – Horváth Tibor Antal – Gefin Gyula: Szombathely. Budapest, 1961. 24. (Magyar műemlékek)

<sup>91</sup> VaML Szvlt. V. 109. Okmányok, iratok, Regestrum Borbéli Istua[n] zombathelyi Biro zam ado legestroma (!) Anno: 1621. A Szombathely 1621. évi eseményeit a bírói számadások naplószerű tükrében bemutató, önálló közlést érdemlő forrást Benczik Gyula levéltáros fedezte fel, szívességét ezúton is köszönöm!

<sup>92</sup> MOL P 1314 Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 42.873. Szepsy János Batthyány Ferenchez, Kőszeg, 1621. május 13.



Május 14-én (ami akkor pénteki napra esett) két levelet is írt Batthyáynak. Részlete-sen tudósította őt a lovas és gyalogos katonákkal a hópénz kifizetése ügyében folytatott kilátástalan alkudozásairól, a mustrált csapatok állapotáról, panaszkodott a végházak vité-zeinek ellene írott panaszai miatt, ugyanakkor önérzetesen mentette magát mondván, a katonákat sújtó fizetetlenséget nem az ő számlájára kell írni. Minél előbb pénzt kért: az vasárnapra Sárváron kellene hogy legyen.<sup>93</sup> Második valószínűleg Batthyány parancsának aznapi kézhezvétele után írott levelében jelezte: bár ő még aznap éjjel elindul Kőszegről, de sajnos szombathelyi dolgai miatt hétfőnél előbb nem indulhat Sárvárra. Kéri, Batthyány „*feozolgays jeoyenek oda Saruarra, onnand hetfeon Isten akarattyabul be mehetwnk Pap-ara...*”<sup>94</sup> A fizetetlenség, a végházak katonaságával való konfliktusai miatti elkeseredésében ugyanezen a napon Batthyány felségének, Lobkowitz Poppel Évának is írt, és az említet végházak fenyegető tiltakozásai miatt mintegy 2000 ft-nyi pénzsegély átadását kérte, mivel pénz nélkül nem mer e hadak közé menni, az adóból pedig még nem tud gazdálkodni, hisz azt csak a jövő héttől kezdik beszédni.<sup>95</sup>

Ugyanebben a rövid időszakban Szepsy funkciójának fontosságát, politikai kapcsolatait jól érzékelteti Bethlen Gábor Thurzó Imrének írott levele is: mint jelezte, a levélírás hetében a dunántúli teljhatalommal megbízott Batthyány Ferenctől két levelet is kapott, és Szepsy Sárvárról írt sorait is megkapta. Ha minden úgy igaz, ahogy azt ő Szepsy leveléből kiolvasta, akkor – pillanatnyi megítélése szerint – a Dunántúlon nagyobb rend uralkodik, mint a Vágon túl.<sup>96</sup> Bethlen Thurzó Imrével ez ügyben megosztott helyzetértékelése egy hónappal később sem változott: mint írta, a vitézljő rend minden végházban Batthyány Ferenc híve volt, és a nemesség nagyobb része is tökéletes hűséggel viseltetett az általa képviselt ügy iránt. Bár követek az országgyűlésre nem érkeztek meg, Szepsy János, Tallay (Tallai) György veszprémi, Kutasi Mihály cseszneki kapitány ötven lovassal követségben járt nála. Ők nemcsak hűségükről nyilatkoztak, hanem azt is közölték, hogy a vitézljő nép és a nemesség egy tekintélyes része is Pápa alá gyülekezik.<sup>97</sup>

Az eddigi forrásfeltárás szerint valószínűsíthető, hogy Szepsy hatalma és jogköre 1621 őszére az előzőekhez képest is növekedett. Lengyel október 11-i leveléből ismert, hogy Szepsy a Bethlentől rábizott hatalomnál fogva Lengyel Miklóst valamiféle – pontosan meg nem határozott – donatióban részesítette. (Ez a levélíró szerint olyasvalami lehetett, mint egykor Thury György volt, azaz valószínűleg inscriptiós jogon bírt jószág adományozása történt.)<sup>98</sup> Ugyancsak tóti Lengyel Boldizsár, Batthyány Ferenchez 1621. november 17-én írt leveléből – amelyben a Dunántúlon állomásozó erdélyi hadak diszlokációjára a császárhű győri püspök keszői uradalmát (Szany mezőváros és az egész Kesző tartománya) vagy a szomszédos, egykori prépostsági központot Pápócot, illetve a Győr megyei Tóközt ajánlotta – ismert, hogy Szepsy levél útján mindvégig folyamatos kapcsolatban állt Batthyányval. (Egyébként e sorokban Lengyel a várható békekötés híreszteléséről is tudósított.

<sup>93</sup> MOL P 1314 Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 42.875. Szepsy János Batthyány Ferenchez, Kőszeg, 1621. május 14.

<sup>94</sup> MOL P 1314 Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 42.876. Szepsy János Batthyány Ferenchez, Kőszeg, 1621. május 14.

<sup>95</sup> MOL P 1314 Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 42874. Szepsy János levele Lobkowitz Poppel Évához, Kőszeg, 1621. május 14.

<sup>96</sup> Szilágyi Sándor: Bethlen Gábor fejedelem kiadatlan politikai levelei. Budapest, 1879. (továbbiakban: Szilágyi 1879.) Nr. CCLXXIV. 303., Kassa, 1621. május 15.

<sup>97</sup> Szilágyi 1879. Nr. CCLXXXVI. 333., 1621. június 18.

<sup>98</sup> MOL P 1314. Batthyány család lt. Missiles, Nr. 28.779. Lengyel Boldizsár levele Batthyány Ferenchez, Pápa, 1621. okt. 11. (Lengyel október 1-jén írt levele is megemlékezik Szepsyről, aki éppen akkor követeket kísért. Uo. Nr. 28.778.) Thury György 1565-ben kapta meg Miksa királytól Zircet és az egykori apátsági javakat, amelynek birtoklástörténete a 17. század első felében is ismert lehetett, hisz a család e század elején is birtokolta még e javakat. Varga 1981. 59–60.

Bethlen Gábor két nappal később Batthyányhoz írt levelében szintén Szepsyre hivatkozott, akinek meghagyta, hogy minden dolog felől „bőségesen” tudósítsa a mágnást.<sup>99</sup>

Szepsy személyiségének felértékelődését, információs presztízstét a császárhű, diplomáciai feladatokat is ellátó Lépes Bálint kalocsai érsek, győri püspök 1621 áprilisában Batthyány Ferenchez írott levele is jól mutatja. A február végén sikertelenül megszakadt – és a dunántúli rendek által fölöttébb várt – hainburgi béketárgyalásokra célzott akkor, amikor Szepsy békekötés felőli híreinek aktualitását cáfolta. Ugyanakkor jelezte, azok a korábbiakra nézve igazságot tartalmaztak („...*Zepsy János tudia mit mondott a békekesség felől, de itt ők semmi olyat nem tudnak. A nádor is itt van, Apponyi Pál és Jakosits ur is. Talán akkor, amikor Zepsy János onnan eljött, úgy volt...*”), csupán azóta a tárgyalások szakadtak meg, illetve, azóta csak a fegyverkezésről, a hadak indításáról „*tractaltattatik*”.<sup>100</sup>

Szepsy ugyanis 1621 tavaszán és őszén többször is informálódhatott a II. Ferdinánd és Bethlen közötti hainburgi béketárgyalások egyes szakaszairól. 1621. április 19-i, Batthyányhoz írott levelében így ír: „...*Menemeo allapatban ... Zombatban az bekesegh tractaia forgott, megh irtam volt Nagfysá]godnak, az Innend kyldött Diploma forneaiaara az Mediator Vrak menemeo difficultasokott kyldettek, es Palatinus Vram eo Na[gy]sá]ga mytt irion Tibaj Vramtul Na[gy]sá]godnak megh kyldottam az Paraiat, eo Feolsege en nekem ereossen megh paranchola az Orzaghis felette igen kert hogi Na[gy]sá]gtokhoz siessek, es Na[gy]sá]god Nadasdy Pall Vramnal es az feo rendekuel egytt ertuen Palatinus Vramnaktechesett es akarattyat megh irna.*” Hogy Batthyány véleménye mennyire számít; „...*Na[gy]sá]god akarattyahoz es parancholattyahoz tarttya Nadasdy Pall Vram magatt.*”<sup>101</sup>

1621 decemberében Szepsy Sárvárort tartózkodott, ekkor kapta vissza a Guary Miklósnak még szeptemberben kölcsönadott 50 ft-ot.<sup>102</sup> Ez az adat azért is fontos, mert 1622 elejével – a forrásfeltártság jelenlegi szintje alapján – Szepsy szinte eltűnik a szemünk elől. Egy szakirodalmi említés szerint a nikolsburgi békét követően, 1622 elején Nádasdy Pállal, rimaszécsi Széchy Mihállyal, Sennyey Gáspárral együtt ő is a dunántúli végrehajtó biztosok egyike volt.<sup>103</sup> Cseppet sem kizárható, hogy a térség mágnásait, Batthyány Ferencet vagy dominusát, Nádasdy Pált követve átmenetileg ő is II. Ferdinánd hűségére állt. Ezt bizonyíthatja II. Ferdinánd élt Szepsy Jánosnak 1622. augusztus 3-án, Sopronban kiadott birtoklást megerősítő oklevele is.<sup>104</sup>

Sajnos, valójában semmit sem tudunk 1622. évi tevékenységéről, csupán következtethetünk a későbbiekből. Ezek azt sugallják: Szepsy részben karriervágya, részben kompromittáltsága miatt Nádasdy Pál Abaúj vármegyében fekvő füzéri-regéci javainak provisorá lett, ezzel a császárhű Dunántúlt elhagyva földrajzilag is Bethlen Gábor fejedelem álla-

<sup>99</sup> MOL P 1314. Batthyány cs. lt. Missiles, Nr. 28.782. Tóti Lengyel Boldizsár levele Batthyány Ferenchez, Szöllős, 1621. november 17., Bethlen Gábor levele Batthyány Ferencnek, 1621. nov. 19. közölve: Szilágyi 1879. Nr. CCCXXVI. (358–359.)

<sup>100</sup> MOL P 1314. Batthyány cs. lt. Nr. 28.931., Lépes Bálint levele Batthyány Ferencnek, Bécs, 1621. április 24. Közli: Literátor-politikusok levelei. Jenei Ferenc gyűjtése (1566–1623). Sajtó alá rendezte: Jankovics József. Budapest – Szeged, 1981. (Adattár a XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 5.) Nr. 179. Az 1621. január 24-én kezdődött hainburgi béketárgyalásokról: Lukinich 1921/1922. 199–203.

<sup>101</sup> MOL P 1314 Batthyány cs. lt., Missiles, Nr. 42.871. Szepsy János Batthyány Ferenchez, Süttör (Seőyetor), 1621. ápr. 19.

<sup>102</sup> PFL Guary cs. lt. Időrendi iratok, No. 368. Sárvár, 1621. december 12. Ez az irat is kitűnő bizonyítéka Szepsy íródeák használatának; az eredeti nyugtát még Szepsy ismeretlen nevű deákja írta, aki nevét „Szepsy”-ként jegyezte le, míg az ügyvéd aláírásában következetesen a Zepsy írásmódot használta.

<sup>103</sup> Kerekes György: Bethlen Gábor fejedelem Kassán 1619–1629. Kassa, 1943. (a továbbiakban: Kerekes 1943.) 339.

<sup>104</sup> VaML VKHLt Statutoriae Nr. 628.

mába került. Míg ott a birtokpolitikában császárhű dominusa érdekeit képviselte, Bethlen iránti hűségét jelzi, hogy hivatali pályája a fejedelem irányítása alatti kormányszervnél, a kassai székhelyű Szepesi Kamaránál betöltött hivattalal ekkor érte el a csúcspontját.

A Bethlen időszak alatt, elsősorban Bélaváry Dávid kamaraelnöksége idején (1621–1624), a Felső-Magyarország központjában székelő pénzügyigazgatási szerv, az 1568-ban létrehozott Szepesi Kamara hivatalviselői állományában politikai okokból nagy változások mentek végbe. Mind a közép- és alsóhivatalnoki kar, mind pedig a tanácsosok személyi összetétele jelentősen megváltozott. 1624-ben a tanácsosok sorába került Dóczy János mellett Szepsy János is. Ugyanezen hivatalt még 1625 decemberében is viselte.<sup>105</sup> Hivatalviselése egyértelműen a politikai karrierre mutat. A 16–17. század fordulóján a Szepesi Kamara vezető tisztviselői karába, és a tanácsosok közé inkább a környező megyék (Abaúj, Sáros, Szepes) birtokosai kerültek. Közöttük csak ritka esetben található a pozsonyi (Magyar) Kamara működési területéről származó család sarja (például Vízkelety).<sup>106</sup> Szepsy ráadásul korábban nem állt egyik pénzügyigazgatási kormány szerv alkalmazásában sem.<sup>107</sup> Kamarai tanácsosként fölöttébb magas fizetést kapott: a kamarai számadások szerint 1624 augusztusában, 1625 márciusában is 200–200 ft-ot, ami jelentősen felülmúlta Bélaváry 1624. évi 118 ft-os salláriumát. Ennek okát az eddigi szakirodalom egyértelműen abban látja, hogy Szepsy Bethlen bizalmi embere volt.<sup>108</sup>

### Adatok a karrier egzisztenciális hátteréhez 1596–1622

Szepsy szakmai, politikai, hivatali karrierjének bemutatása után – amelyek szorosan egymásba fonódva segítették őt a nemesi társadalmon belül egyre magasabb pozíciókba, és juttatták számottevőbb kapcsolatrendszerekhez – mindenképpen figyelembe kell venni e társadalmi mobilizáció vagyoni hátterét is. Az erről alkotott kép sajnos még nem lehet annyira árnyalt; Szepsy vagyoni viszonyainak, az őt körülvevő tárgyi világnak a bemutatásához ugyanis jelenleg nem ismert az ingó és ingatlan javairól készített összeírás vagy a végrendelete.<sup>109</sup> Vagyoni státuszáról, fekvőbirtokairól az 1596–1622 közötti időszakból rendelkezünk szórvány adatokkal. Ezek az információk a vármegyei nemesség jogilag legalsóbb rétegéből, a taxalista nemesek sorából kiemelkedő, folyamatos vagyongyarapodással biztos egzisztenciát teremtő kisbirtokosnak mutatják, aki nagyobb mennyiségű fekvőbirtokot soha nem szerzett. (Ugyanakkor a kisebb ingatlanokkal, pár jobbággal bíró megyei kisbirtokos nemesség sorába sem tartozott.) Szepsy előrelátását tanultsága, tapasztalata,

<sup>105</sup> Az 1624. évi adata: Fallenbüchl Zoltán: A Szepesi Kamara tisztviselői a XVII–XVIII. században. Levéltári Közlemények, 38. 1967. 2. sz. (a továbbiakban: Fallenbüchl 1967.) 220. az 1625. évi: „... per egregium Joann[em] Zepssy, Cameræ eiusdem Ser[reni]t[at]is Cassouien[sis] consiliar[um]...”, Gönc, 1625. dec. 15., Statny Oblastny Archiv v Kosiciach, (SOAK), Abaúj vármegye levéltára, Abaúj vármegye nemesi közgyűlési jegyzőkönyvei, átnézve: MOL Mif Rsz. 1924. fol. 200-v. (a továbbiakban: SOAK:MOL Mif 1924.). Szepsy János kamarai tanácsosi kinevezésére, illetve tevékenységére a forráskutatás jelen szakaszában a Szepesi Kamara Levéltárának több állagában nem találtunk adatot: MOL E 248. Benigna mandata, 51. csomó, 1619. No. 1–104., 1620. No. 1–104. (Bethlen Gábor időszaka valójában hiányzik!), E 254. Repraesentationes, informationes et instantiae, 40. csomó, 1615–1655., E. 224 Minutæ expeditionales cameræ, 9. csomó, 1615–1635., E 245. Minutæ neo-regestratæ, 4. csomó, 1604–1640, No. 337–843., E 270. „Bethleniana”, 1. cs.: az 1622., 1624. év nagyon hiányos, az 1623. év teljesen hiányzik.

<sup>106</sup> Fallenbüchl 1967. 193–236., különösen: 195–196., 219–220.

<sup>107</sup> Fallenbüchl 1967. 228–229. Korábban a Magyar Kamara alkalmazásában sem állt, lásd: Fallenbüchl Zoltán: A Magyar Kamara tisztviselői a XVII. században. Levéltári Közlemények, 39. 1968. 2. sz. 233–268.

<sup>108</sup> Kerekes 1943. 339.

<sup>109</sup> Vö.: Valentinitich 1993.

gyakorlata, kapcsolatai révén érte el. Legjelentősebb ingatlangyarapodása(i) is familiárisi szolgálatból következtek. Bizton állítható: a prókátor jövedelmeinek nagyon jelentős része nem az ingatlanaiból és gazdálkodásából, hanem ügyvédi tevékenységeiből, szolgálataiból származtak.

Szepsy János neve Sopron vármegye taxa alá vetett nemességének 1596. évi összeírásában egy jellegzetes kisnemesi falu, Völcsey lakóinak sorában jelenik meg. Ekkor a településen 24 megadóztatott kiváltságoltat írtak össze, közülük négy nemesi jogállású özvegyaszony volt, egy fő pedig szabados (liber) statusú. A taxa nagyságokból következtetve Szepsy az 50 d-os kivetéssel a csekélyebb vagyonú taxalisták sorába tartozott.<sup>110</sup>

<i>Taxa összege</i>	<b>taxafizetők száma/fő</b>	<b>%</b>
2 ft, - d	3	12%
1 ft, - d	11	46%
- ft, 50 d	6	25%
- ft, 25d	4	17%

Az összeírás egyébként nemcsak a taxalista családok egymáshoz képesti vagyoni differenciálódását tükrözi, hanem egyes famíliákon belül a különböző ágak eltérő anyagi kondícióit is. Így például Völcsey György a legmagasabb, 2 ft-os taxa kategóriába tartozott, de a kiterjedt família több tagja a még mindig tekintélyes 1 ft-os adó kategóriába került. Míg egy beházasodott özvegyaszony a legalsó, 25 d-os kirovást kapta. Szepsy a község lakosságán belül az alig ismert Erhard család tagjaival együtt fizetett 50–50 d-t.

Az 1597. évi taxa-összeírás pontosabb lokalizációval jobban behatárolja Szepsy közvetlen környezetét. Ahogy a későbbi, 17. század eleji összeírók is tették, immáron elkülönítették egymástól Kis- és Nagyvölcsejt. Szepsy a két település közül a jóval csekélyebb számú taxalistával, szerényebb vagyoni viszonyokkal rendelkező Kisvölcsejen (Kys Weöychej) lakott; a 7 taxált háztartásból egyedül ő került a legalacsonyabb díjszabású 50 d-os kategóriába.<sup>111</sup> A taxalista nemesek 1598. évi összeírásában nem tüntették fel,<sup>112</sup> de az 1599. évi conscriptio vagyoni státusának emelkedését jelzi. A 9 taxált nemesi háztartás közül Szepsy a 2 ft-os „középkategóriába” tartozott.<sup>113</sup> A helyi társadalom adóztatási szintjéhez viszonyítva folyamatosan emelkedő pozíciót jelez az 1600. évi taxalista összeírás is. Ekkor a 6 taxált nemesi háztartás közül Szepsyre vetették ki a második legmaga-

<sup>110</sup> MOL Magyar Kamara Archivuma, Dica jegyzékek. Tom. XXXV. Connumeraciones Portarum, Comitatus Soproniensis, Extractus Regesti super taxis nobil[ium], sessionatorum, armaliu[m] item libertinor[um], plebanor[um] et concionator[um] Comitatus Sopronien[sis] Anni 1596. 741–775. (A forrásokat a SL-ban is megtalálható mikrofilm másolatokon kutattam. MOL Raksz. Mif. 2659.) A megyei szintű elemzésre: Dominkovits Péter: Sopron vármegye XVI. század végi birtoikos társadalma. Soproni Szemle, 53. 1999. 2. sz. 120–122. A taxalista nemesség vagyoni differenciálódására, az ennél is nagyobb különbségeket rejtő iskoláztatási-kulturális különbözőségekre, és az utóbbira építve az országos karrierrek lehetőségére hívja fel a figyelmet: Pálffy Géza: A tizenhatodik század története. Budapest, 2000. 151–153. A 16–17. századi helyi taxalista nemességre: Soós Imre: A sopronmegyei kurialisták taksája. Történetírás, 1. 1937. 4. sz. 376–397.

<sup>111</sup> MOL MKA Dica jegyzékek, Tom. XXXV. Sopron vm., Anno 1597. Extractus Regesti super taxis nobilium..., 836–837.

<sup>112</sup> MOL MKA Dica jegyzékek, Tom. XXXV. Sopron vm., Anno 1597. Extractus Regesti super taxis nobilium..., 882., 931–932.

<sup>113</sup> Ekkor 2 háztartás 3–3 ft-ot, 4, 2–2 ft-ot, 3 pedig 1 ft 50 d-t fizetett. MOL MKA Dica jegyzékek, Tom. XXXV., Anno 1599. Regestum super taxam nobiliu[m]..., 952.

sabb összeget, ami az adott esztendőben 50 d. volt.<sup>114</sup> Egy évvel később ugyanezzel az összeggel már a 6 taxált kisvölceseji nemes közül a legnagyobb adófizetővé vált.<sup>115</sup> E tendencia nemcsak Szepsy presztízsnövekedését jelentette egy kisközösségen belül, hanem e kisközösségi társadalom tizenöt éves háború alatti – e forrástípus által tükrözött – elszegényedését is.

Zálog- és örökjogú birtokszerzései – az eddigi forráskutatások szerint – pályája későbbi, kiteljesedettebb szakaszából, az 1613–1617 közötti évekből adathatók. A vasvári káptalan előtti felvállások a korábbi birtokvásárlásra is rámutatnak, miképpen jelzik: e birtokgyarapodás mögött gyakran az ügyvédi képviselő által kiépített kapcsolatrendszer, illetve honorárium húzódott meg. Szepsy nem tartozott a sok töredék birtokot vásárlók közé. Az alábbi felvállások is jól mutatják: vásárlások révén ingatlan birtokon nyugvó vagyoni státusa nagyon keveset emelkedett.

1613. május 20-án Döbrócsoni Zsófia, Mike Lőrinc, korábban pécsi Bornemissza János özvegye a Nyárasnak (Nyaras) vagy Zöldvárnak (Zöld var) nevezett Kisvölcesejen – Sopron megyében – egy teljes nemesi kuriát adott el neki minden haszonvételével, így 2,5 hold szántójával együtt 100 magyar forintért. A frissen megvásárolt kuria keletről egy, már korábban Szepsy által zálogjogon megszerzett pusztá nemesi kúria mellett feküdt.<sup>116</sup> Sopron és Vas vármegyéek kiterjedt birtokos családjának, a Polányinak két tagja, Lajos és Lőrinc 1615. április 6-án, Szepsy hűséges szolgálatait, ügyeik különböző bírósági fórumokon – az ország bírái előtt a királyi kúrián, illetve a szolgabírák előtt a megye törvényszékén – tett eredményes képviselése miatt őt örökjogú birtokfelvállásokkal honorálták. Lajos a Vas megyei Kiskajdon található Kovács János jobbágy teljes sessióját adta át a prókátornak és az ő feleségének, Horváth Erzsébetnek, míg a két Polányi együttesen ugyanazon községben, a Gyöpnék nevezett helyen egy Gyöngyösnél lévő malomhelyet fateált.<sup>117</sup> Ugyanebben az évben pénzkihelyezéssel bekövetkezett adósság miatt a szomszédos vármegyében is újabb birtokot nyert. Vághy György Sopron vármegye alispánja, Balogh Gáspár szolgabíró, Völcsy Ádám esküdt, több hitelt érdemlő személy jelenlétében egy 150 ft-os tartozás fejében a megadásig Szepsy Jánosnak ítélte a felsőszopori határban az ügynevezett „Csery udvarhelye (Chery Vduarhele)” kúriát minden tartozékával és haszonvételeivel, amely földszélről az újkéri (wykery) határ, alszélről felsőszopori Cseme (Cheme) János szomszédságában feküdt.<sup>118</sup>

A kisebb birtokgyarapodások mellett Szepsy is – ahogy kortársai vagy későbbi „osztályosai” – készpénzszerzés céljából a vásárlások mellett birtokot is elidegenített. Természetesen esetünkben, miként szerény volt a birtoknövekedés mértéke, úgy ugyanez jellemzi a birtokmozgás másik irányát is. 1617. június 21-én a vasvári társaskáptalan előtt 100 magyar forintért zálogjogon (jure inscriptionis) Szombathelyi (Zombathely) Ferencnek adta a Sopron megyei Felsőszopor (Feolseo Zopor) nemesi községben fekvő nemesi kúriáját, a hozzá tartozó kerttel, más ingatlan tartozékokkal és haszonvételekkel, különös tekintettel a 4,5 hold szántóföldre, amely a közöttől Kelet felől Iván falu, Északról Keresztényföldre

<sup>114</sup> A legmagasabb összeget Miklós deák örököseire rótták ki (75 d.). Az 50 d-os kategóriába egyedül Szepsy tartozott. Lásd: MOL MKA Dica jegyzékek, Tom. XXXV., Anno 1600. Taxa Nobilium in Co[m]it[at]u Soprinien[si] ] 1092–1093.

<sup>115</sup> MOL MKA Dica jegyzékek, Tom. XXXVIII., Comitatus Soproniensis, (Mif. 2659.) [1601. évi] Regestrum ... taxarum Nobilium unius sessionis et Armatorum Comit[at]us Sopronien[si]s] ... 1138. Szepsy névvel nem találkozunk a későbbi taxalista összeírásokban, vö.: uo. Regestum Anni 1609. super exactione taxarum ..., 1298.

<sup>116</sup> VaML Vasvári Káptalan Hiteleshelyi Levéltára (VKHLt), felvállási jegyzőkönyvek (fv. jkv.) 1613. Nr. 378., vö.: MOL P 234 Festetics cs. lt. 27. cs. fasc. X. No. 1.

<sup>117</sup> Vaml VKHLt. fv. jkv. 1615. Nr. 86–87.

<sup>118</sup> SL Svmlt. Acta Iuridica Tom. 1. fasc. 13. No. 465.

(Kereztyen feolde) puszta határáig terjedt.<sup>119</sup> Ugyanakkor Felsőszoporon az eladotton kívül Szepsy egy másik kúriát is bírt.

Szepsy valószínűleg a Nádasdyak iránti hűsége miatt kapott élte végéig inscriptiós házat Sárvárott.<sup>120</sup> Helyzete nem volt egyedi, hisz már az 1567. évi urbárium is 12 szervitor és 16 nemesi jogállásúként kiemelt személy sárvári ház és telekbirtoklását rögzíti. Az 1639. évi urbárium elemzése csak aláhúzza: a kiváltságolt jogállásúak jelentős része nem a mezővárosi polgárok közül kiemelkedő, nemességet szerzett személy volt, hanem Vas vármegye és a nyugat-dunántúli térség Nádasdyak szolgálatában álló, ott familiáris feladatokat vállaló neves nemes családjaknak tagjai sorából került ki, például Rátky György, Darabos Gáspár, Hagymássy Miklós.<sup>121</sup>

Szepsy ingatlanszerzésében a Bethlen iránti hűség új fejezetet nyitott. Politikai szerepvállalásának, az ezzel egybefonódó anyagi áldozatainak, segítségének köszönhető, hogy a fejedelem az 1621. július 19-i, érsekújvári táborozásakor a lövöldi porszához tartozó, Pápa közeli Gecse helységet 2000 ft-ért azon a címen zálogosította el Szepsynek, hogy az saját pénzéből a katonaság fizetésére már korábban 1000 ft-ot adott. Egy nappal később ő és Kenesei Péter 2000 ft-ért a tihanyi apátság összes javait kapták zálogba, mely összegből akkor 1300 ft-ot már le is fizettek. (A fejedelem a fennmaradó 700 ft-ot kegyesen elengedte.) Ezen adományozásokat és e javakat a hainburgi tárgyalásokban is részt vett, jól informált Dallos Miklós pécsi, váci, majd 1623-tól győri püspök is feljegyeztette azon terjedelmes lajstromba, amelyet a Bethlen Gábor erdélyi fejedelem által 1619–1621 között elidegenített, nagyrészt egyházi javakról vétetett fel. Ez a birtokadományozás szemben állt II. Ferdinánd 1621. május 2-i manifestumával, amely 1619. szeptember 1-jéig visszamenően amnesztiában részesítette a király ellen bármi bűnt elkövetőket, ha azok május 30-ig a királynál, a nádornál vagy az albiztosoknál, illetve több név szerint kiemelt személynél (például Esterházy Miklósnál) hűséget fogadnak. Természetesen az elfoglalt javakat vissza kellett szolgáltatniuk.<sup>122</sup> Szepsy dunántúli szerzetesrendi birtokok rovására történő vagyongyarapodása a Bethlen időszak fejedelemhű, jelentős érdemeket szerzett nemességének tipikus dotációs formája volt, amit korábról példáz Bethlen 1620. februári, Reyner Menyhért szepesi kamarai tanácsosnak küldött parancsa is. A fejedelem – a pozsonyi országgyűlés constitutiói szerinti jogaira hivatkozva – a jászói prépostsághoz tartozó javak közül az Abaúj vármegyei Nesta, Pereczie és Pocay (avagy „*puzta monay*”) falvakat 3000 ft-ért inscriptiós jogon a hozzá hű és sok hasznos szolgálatot tevő Rákóczy Zsigmondnak adományozta.<sup>123</sup> Szepsy az időben közel másfél évvel későbbi, a megváltozott katonai-politikai viszonyok között döntően császárhűvé lett Dunántúlon nyert adományait valószínűleg, hogy már nem hasznosíthatta, bár – egy adat szerint – még ez év őszén is e térségben tevékenykedett. 1622. szeptember végén Páparól vagyoni- és birtokjogi ügyekben tudósította dominusát, és urai jogainak védelmére tett törekvéseiben 1000 ft-os pénzügyi támogatást kért.<sup>124</sup>

<sup>119</sup> VaML VKHLt. fv. jkv. 1617. Nr. 134.

<sup>120</sup> PFL Guary cs. lt. Időrendi sorozat, No. 368. Az ügyvédnek nevezett Szepsy (Zepsy) János sárvári házánál 50 ft-ot kölcsönzött Guary Miklósnak. Sárvár, 1621. december 12.

<sup>121</sup> Sinkovics István: A török kor és a szabadságharcok kora, 1530–1849. In: Sárvár monográfiája, Sárvár társadalmi, politikai és hadtörténete című részen belül. Szerkesztette: Horváth Ferenc. Szombathely, 1978. 368–370.

<sup>122</sup> Bethlen donatioinak szövegét közli: Frankl Vilmos – Ráth Károly: Dallos Miklós győri püspöknek politikai és diplomatai iratai (1618–1626). Esztergom, 1867. Nr. XXI., 165–166., vö. még: 9–28., különösen: 26–28. Bethlen adományozását adatlja: Ráth Károly: Bethlen Gábor 1619–1621.-dik évi táborzállásai. Győri Történelmi és Régészeti Füzetek II. kötet, Győr, 1863. 262.

<sup>123</sup> MOL E 248 Szepesi Kamara Levéltára, Benigna mandata, 51. csomó, No. 10., Kassa, 1620. febr. 8.

<sup>124</sup> MOL E 185 MKA Archivum familiae Nádasdy, Missiles, 35. csomó, Szepsy János levele Nádasdy Pálhoz, Pápa, 1621. szept. 23.

Minden bizonnyal a nyugat-dunántúli főnemesség (Batthyány Ferenc, Nádasdy Pál) ismételt Habsburg hűségre térése, a térség megváltozott hatalmi viszonyait deklaráló soproni országgyűlés készítette Szepsyt arra, hogy Nádasdy Pállal megerősítette mindazon adományokat, amelyeket ő még Nádasdy Ferenc és Báthory Erzsébet időszakában, a Sopron vármegyei Kövesden szerzett. Szepsy ugyanis itt Nádasdy Pál anyjától, Báthory Erzsébettől – egy pontosan meg nem nevezett időpontban – négy darab pusztá negyed helyet kapott, amelyekre ő később négy zsellérházat készíttetett. Így e faluban 800 ft fejében összesen 14 zsellért bírt. Az 1622. szeptemberében kiadott, az előző adományt megerősítő inscriptió Szepsy és felesége, Horváth Erzsébet haláláig garantálta a zálogbirtok biztos birtolását.<sup>125</sup>

## Új élet Abaúj vármegyében

1622 után mind Szepsy életpályájában, mind lakó- és tevékenységi körében nagy változás ment végbe. Legkésőbb 1622 végén, esetleg 1623 legelső napjaiban visszavonhatatlanul elhagyta a Nyugat-Dunántúlt, lakó- és egyben munkahelye Abaúj vármegye és a nemcsak Felső-Magyarországnak, hanem – 1619-től egészen a fejedelem haláláig – Bethlen államának központját is jelentő Kassa lett.

A térségből történő végleges távozásának okát jelenleg csak találgathatjuk. Nem kizárható, hogy a Bethlen mellett elkötelezett ügyvéd egyrészt politikai kompromittálódása miatt, illetve vagyona megtartása, további gyarapítása céljából továbbra is a fejedelem közelében kívánt lenni. (Természetesen nem zárható ki a fejedelem iránti hűsége, eddigi tevékenységéért várt, a dunántúlinál magasabb pozíció reménye sem.) Gróf Nádasdy Pálhoz fűződő familiáris kapcsolatai az új hivatal kialakításához is biztos alapot jelentettek, ugyanis az ország másik felében – korábbi dunántúli hű emberként – Nádasdy regéci javainak ügyeit kellett intéznie. Szepsy (Zeppssy) János Nádasdy Pál ügyeinek képviselőjeként először az 1623. január 10-i törvényszékén jelent meg Abaúj vármegye rendjei előtt. Ekkor dominusa bizonyos elhajtott állatai ügyében Olchvári György szolgabíró és Horváth Miklós esküdt kiküldését kérte.<sup>126</sup>

1623. júliusában Lackner Kristóf soproni polgármesterhez intézett levelében így ír: „...szegenj Apam Uramnak halala, es Aszonyom Anyamnak az Toluaiok miat walo eseti igen keserues allapatunkra esk, azon kiwül Istennek hala türheteő allapattall volnank, mind az Attiamffiaiuall ke[gyel]metek szolgáló Leanyauall, gyemekimmel, es hozank tartozandokuall egytetemben. Ide ualo allapatunk feleöll irhatom ke[gyel]mednek noha sok kwlomb kwlomb fele hireink uadnak, de mind az altall Istennek ke[gyel]mes gonduisselesebeöll nem kichin Coniecturakbull, az sz[ent] bekeseghnek allando uoltanak megh erossedeseben igen nagy bizodalommal uagiunk...”. Eddigi szolgálataira utalva Lackner segítségét kérte soproni javainak megőrzésében.<sup>127</sup>

Szepsy a Szepesi Kamara tanácsosaként Kassán tizenkét évre – a felújítás kötelezettségével – az elhanyagolt Orlay-féle házat kapta meg, amit 1624–1625 során lakásaként bírt.<sup>128</sup> Nem lehetetlen, hogy ezt csak tanácsossága idején használta, ugyanis kassai lakásvizonyait tekintve ellentmondásosak az adatok. A város kitűnő kutatója, Kerekes György szerint „...Sepsy János deáknak...” házrésze, illetve fél háza volt a városban. Ugyanakkor

<sup>125</sup> MOL E 185 (Mif. 31.987.) Inscriptiók könyvek, 4. kötet, 208–209.

<sup>126</sup> SOAK:MOL Mif 1924 Fol. 81-r. Nem lehet célunk a füzéri vár és a hozzá tartozó falvak gazdálkodásának még csak futólagos bemutatása sem, így csak jelzés értékű lehet Komáromy György, Abaúj vármegye perceptora ünnepélyes tiltakozása annak restanciái miatt: SOAK:MOL Mif 1924. Gönc, 1623. jún. 12. Sedria, fol. 110-v.

<sup>127</sup> SL Svlt. Lad. XXIV. et Y. fasc. XII. no. 856. Kassa, 1623. július 26.

<sup>128</sup> Kerekes György: Bethlen Gábor fejedelem Kassán 1619–1629. Kassa, 1943. (a továbbiakban: Kerekes 1943.) 91., 192. Itt szerepel az a kijelentés is, hogy hazájából ki kellett bujdosnia.

a Nádasdy család is birtokolt Kassán házat, tehát joggal feltételezhető, hogy a füzér-regéci uradalom provizora megtelepedése első évében, illetve később nem lakhatott-e abban az épületben.<sup>129</sup>

A vármegyei jegyzőkönyvi bejegyzés egyértelműen azt mutatja, hogy Szepsy már kamarai tanácsossága előtt Nádasdy Pál füzéri és regéci javainak provizori feladatait látta el, és e biztos egzisztenciát, tekintélyt, ugyanakkor ura távolléte folytán jelentős önállóságot jelentő pozícióját mindvégig megőrizte. Fizetését illetően 1625. szeptember 1-jétől kezdődő esztendejéről ismert egy szerződés. Egy évre 125 ft készpénzt, illetve az alábbi természetbeni járandóságokat kapta: 9 róf gránát és 1 vég karasia posztó, 3 hordó bor, 2 „verő arány”, 60–60 köböl búza és zab, a két lovára elegendő abrak és széna, és a tisztességes asztal tartásához megkívántatok, továbbá még két szolgálja is a szokás szerinti ellátásban részesült. Járandóságát az évben két részletben kapta meg. Az [1626.] január 11., május 17-i részelszámolásokból kitűnik: a szerződéshez képest egy vég karasia készpénzben lett kifizetve, és mindezzel együtt teljes évi járandósága 270 ft 12 d-t tett ki. Ez fölöttébb jelentős summa, ha az egyik rangban utána következő uradalmi tisztviselő, Pápay Tamás füzéri porkoláb évi fizetésével vetjük össze, aki ekkor 151 ft 44 d-ban részesült.<sup>130</sup> Az uradalmi alkalmazottak fizetési viszonyaihoz ad érdekes szempontot az 1626. szeptember 1-jétől érvényes fizetési jegyzék. Ez alapján Szepsynek ugyanazon készpénz, szövet és élelmiszer, továbbá ellátásbeli járandósága volt, amit három részletben (1627. január 10., április 25., augusztus 31.) csak készpénzben vett fel. A teljes összeg 253 ft 67 1/2 d-t tett ki. A különbözet a posztók kisebb, a bor és élelmiszerek nagyobb arányú árcsökkenése miatt keletkezett. Ez a teljes uradalmi tisztviselői kart érintette, így Pápay Márton füzéri porkoláb az 1626–1627. conventiós évre készpénzre átszámítva csak 133 ft 43 1/2 d-os fizetést kapott.<sup>131</sup>

1624–1625 során Abaúj vármegye közgyűlésein, törvényszékein, mind pedig a tágabb térségben több alkalommal is találkozhatunk Szepsy János közszereplésével, egyrészt Nádasdy Pál füzér-regéci uradalmának provizora, másrészt pedig a Szepesy Kamara tanácsosaként. 1624-ben Almássy Pál kassai bíró és More Bálint zálogvisszaváltó perében vett részt. Az ügy egy tarcali szőlőre felvett visszafizetetlen adósság miatt pattant ki. A hitelező kassai bíró nem elégedett meg Tarczal mezőváros végzésével, és követelését úriszék elé vitte. Ez ügyben Bethlen tokaji, Rákóczi szerencsi tisztartói, Szikszay Mátyás és Inanczy Gergely 1624. július 10-re hívták össze a Zemplén vármegye két szolgabíráját, több főnemesét, nemesét, assessorát felvonultató azon úriszéket, amelyen szepesi kamarai tanácsosként Szepsy elnökölt.<sup>132</sup>

Az 1625. december 15-i közgyűlésben egyszerre lépett fel a Szepesi Kamara tanácsosaként a Melitth Péterrel és Györggyel szembeni híd-perben, és ünnepélyesen tiltakozott Nádasdy Pál képviselőjében az Abaúj vármegyei, Szalánc (Zalancz) várához tartozó Pusztafalu lakói kapcsán, akik állataik legeltetésével hatalmaskodtak a füzéri vár egyik tartozékán, a „Baba”-nak nevezett erdőben.<sup>133</sup> Hasonlóképpen dominusa nevében lépett fel a tör-

<sup>129</sup> Kerekes György: Polgári társadalmunk a XVII. században Schirmer János 1625–1674 kassai kereskedő üzleti könyve alapján. (Kassa) 1940. 42–43.

<sup>130</sup> MOL E 185 Nádasdy cs. lt. (Mif 31.996.), Conventio servorum Fwzeriensium: Conventio generosi domini Joannis Szepesi.

<sup>131</sup> MOL E 185 Nádasdy cs. lt. (Mif 31.996) Conventio servitorum: generosus dominus Joannes Szepsy, megtalálható uo.: Dats Márton Fwzeri rationista számodásai, Regestrum super introutu[m] et exitu[m] omnium pecuniarum a prima die 9bris anno 1626 usq[ue] ultima diem 8bris anni 1627., fol. 172-v.

<sup>132</sup> Kerekes György: Nemes Almássy Pál kassai kereskedő és bíró. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, 9. 1902. 335–339.

<sup>133</sup> SOAK:MOL Mif 1924., Gönc, 1625. dec. 15., fol. 22-v., 201-r. Vö.: Kerekes 1943. 97.



vényhatóság 1626. június 18–19-i közgyűlésében; a „*kowach wagassi*” nemeseket tiltotta el a füzéri várhoz tartozó Alsó Nagyerdő használatától.<sup>134</sup>

Abaúj vármegye nemesi társadalmába történő beilleszkedését, társadalmi elfogadottságát mutatja, hogy 1626. január 5-i, Garadna faluban megtartott generalis congregatió őt is a törvényhatóság nagyszámú (az adott évben 32 fős) táblabírói karába választották.<sup>135</sup> Abaúj vármegye az ismert Dunántúli vármegyékkel szemben (például Győr, Sopron, Vas, Zala) a 17. század elején éves tisztújítást tartott, melyek során nemcsak az alispán, a négy szolgabíró az esküdtjeikkel, továbbá a jegyző, illetve az 1620-as évektől a perceptor került megválasztásra vagy megerősítésre, hanem az ugyancsak „iurati assessores”-ként címzett, az 1614:XXIV. törvény cikkel hivatalosan is létrehozott nagyszámú táblabírói kar is. Szepsy hivatalainak is köszönhető folyamatos tekintélyét jelzi, hogy az 1627. február 15-i, Szina (Zina) faluban tartott közgyűlésen is – az akkor 24 fős – a táblabírói karba választották.<sup>136</sup>

Szepsy tevékenységének fontos forrását képezik Dats (Datz/Dach) Márton füzéri számtartó számadásai. Az 1623. évi bejegyzések Szepsy kassai tartózkodását jelzik: 1623. január 15–september 30. között rendszeresen megjelenik a Kassára menő liszt szállítmány, miképpen február 16–november 30. között a búzaszállítás is.<sup>137</sup> A következő számadássor már a megyei társadalomba betagozódott, jelentős helyi társadalmi életet élő provisorot mutatja.

Az 1626–1627. évi számadása kiegészíti, tovább árnyalja a provisor vármegyei életviteléről kibontakozó eddigi képet. Szepsy Dats kíséretében vett részt az 1627. február 2-i, Szinán megtartott két napos közgyűlésben. Szinán, Nádasdy Pál házában szállt meg, ott ebédelt többek között Fulo Miklós alispánnal. Ekkor 10 font húst fogyasztottak. Vacsorára is vendége volt az alispán a szolgabírákkal és az esküdtekkel egyetemben. E napon a két étkeztetéshez 25 icce bor fogyott el. Március 5-én ugyanitt fölöttébb illusztris személyek vendégeskedtek: szendrői Bornemissza János kassai alkapitány, Bélaváry (Bollavari) Dávid Bethlen befolyásos tanácsosa és az őket kísérő Vaniay Illés. Az ebédre és a későbbi beszélgetésre a számadás szerint 31 icce bort vittek. Augusztus 6-án a gönci gyűlésben Szepsy ismét a számvérvővel jelent meg, s velük volt még Nádasdy két meg nem nevezett ügyvédje is. Ekkor is együtt ebédeltek a szolgabírákkal és az esküdtekkel, s 18 icce bor fogyott.<sup>138</sup>

Szepsy János valószínűsíthetően 1627 őszén, minden bizonnyal 1627. november 1-jé előtt halhatott meg.<sup>139</sup> Halála után meglepő dolgok történtek. Récsény Bálint személyében nem egyszerűen Szepsy hivatali utóda, az új provisor, hanem a Nádasdy Páltól konkrét

<sup>134</sup> SOAK:MOL Mif 1924 fol. 230-r.

<sup>135</sup> SOAK:MOL Mif 1924 fol. 202-r. A tisztújítást közli: Korponay János: Abaujvármegye monographiája. II. kötet. Kassa, 1878. (a továbbiakban: Korponay 1878.) 141.

<sup>136</sup> SOAK:MOL Mif 1924 fol. 237-r. Az alábbi esetről meg kell jegyezni, hogy az 1627. március 15-i közgyűlésben Abaúj vármegye rendjei újabb 20 főt nomináltak a táblabírák közé. Uo. fol. 238-r. A tisztújítást közli: Korponay 1878. 145.

<sup>137</sup> MOL E 185 Nádasdy cs. lt. (Mif 31.996.) Anno 1623 Minden rendbely Buzanak Arpanak Zabanak liztnek Introitussarul Es exitussarul valo registru[m]

<sup>138</sup> MOL E 185 Nádasdy cs. lt. (Mif 31.996.) Dats Márton Fwzeri rationista számadásai. Regestrum super introitu et exitu omnium pecuniarum a prima die 9bris anno 1626. usq[ue] ultimuf[m] diem 8bris anni 1627. Az egykorú kassai árviszonyokra lásd: J. Újvári Zsuzsanna: Egy kereskedőcsalád metamorfózisa (A mezőszegedi Szegedi család). In: Óra, szablya, nyoszolya, Életmód és anyagi kultúra Magyarországon a 17–18. században. Szerkesztette: Zimányi Vera. Budapest, 1994. 33–85. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 9.)

<sup>139</sup> Neve nem szerepel Dats Márton füzéri számvérvő (rationista) 1627. november 1. – 1628. március 1. közötti számadásaiban: MOL E 185 Nádasdy cs. lt. (Mif 31.996. Regestrum super Introitu et Exitu Omnium pecuniarum ad Arcem Füzer provenientium, a prima die 9bris u[s]q[ue] ad diem mensis marty Anni 1628. (a továbbiakban: Dats 1627/1628. évi számadása)

feladattal, a füzér-regéci javak jog-, birtok- és jövedelemviszonyainak rendezésével megbízott hű familiáris jelent meg Abaújban.

Gálosházi Récsey Bálint és Ferenczy Péter 1628. február 1-jén részletes utasítást kapott Nádasdy Páltól.<sup>140</sup> A terjedelmes irat nemcsak algoritmus-szerűen írta elő a részletes vizsgálódások rendjét, a megteendő lépéseket, hanem kitért az adott térségben idegen emberek számára fölöttébb fontos tényezőre: a társadalmi kapcsolatok figyelemmel tartására, ápolására is. Már az első pont összeköti e két feladatot: Az instruáltak törekedjenek kifejezetten jó kapcsolatra Perényi Ferenc (Pirinyi) kassai generálissal és vicéjével, Bornemissza Jánossal. Az utóbbitól tudakozódjanak: „*tötté Testamentomott, es egyeb dolgairulis*” feljegyzést Szepsy János. Bornemissza tanácsait mindenben ki kellett kérniök. Át kellett nézniük az összes levelet, nyugtát, urbáriumot, miképpen egyes dokumentumoknak külön utána kell menni (például Báthory István végrendeletének és az abban foglaltaknak, vagy a Nyáry Pálné ellenében tett ellentmondásnak stb.), hogy Nádasdy tudhassa, mely ügyekben számítson arra, hogy Szepsynével határozottan szembe kell helyezkednie. Kassán kényes dolgan kellett tudakozódnuk: Bethlen Gábor fejedelem vajon elfoglaltatta-e, és ha igen, miért a Nádasdy által Szepsynek inscribált „részjóságot”? Mindenképpen azon legyen Récsey – rendelkezett Nádasdy –, hogy ez az ingatlan csatoltassék vissza a füzéri várhoz tartozó javak sorába. Hasonlóképpen ki kell vizsgálnia, mi van azzal a malomhellyel, amit Szepsy tőle kért, de ő azt nem adta meg.

A következőkben Nádasdy nem palástolta, hogy nemcsak Szepsyt, hanem a füzéri uradalom több vezető tisztségviselőjét, elsősorban Dats Márton számvevőt is hibásnak tartja a kialakult helyzetért. Récseynek először Kátay (Kathai) Ferencről – aki még Nádasdy Ferencet is szolgálta – kellett tudakozódnia a provisor és a rationista dolgairól, majd Füzér várába érkezve egyrészt Dats számvevővel kellett beszélnie, kihallgatnia a darabontokat, és vigyáznia arra, hogy tudomása nélkül semmit a kapun ki- vagy be ne szállítsanak. Mint-hogy a dominus már senkinek sem tudott hinni, különösen vigyáznia kellett a tisztartóra. Mindeközben általános tanúkihallgatásokat kellett tartania a teljes uradalom területén: ki mit tud Szepsyről és Datsról, ők például joggal vagy jogtalanul milyen bírságokat szedtek? Ugyanakkor új inventáriumot és urbáriumot is készítenie kellett, amely a változásokat is feltüntette, és be kellett járnia a határokat, saját szemével látni: hol, milyen veszekedések vannak, ki mit akar a maga számára eltulajdonítani. A füzéri uradalmat tekintve Récsey célja az legyen, hogy abból minél több pénzt szerezzen, még a majorsági jóságok nagy részét is eladhatta.

Végezetül egy, a Szepsy-ügynél távolabbra, a térség hadi- és birtokpolitikai történetére vonatkozó probléma kivizsgálásával is megbízta Nádasdy Récseyt: derítse ki, hogy Bethlen fejedelem miképpen foglalta el a várat, mit vitt el a jóságból és a várból, és mi volt az oka annak, hogy azt az esküt tett porkoláb a darabontokkal oly egyszerűen feladták azt. Az instrukció ez utóbbi kitétele minden bizonnyal arra célzott, hogy Szepsy János halálát követően a Szepesi Kamara elfoglalta a rozgonyi részjóságot.<sup>141</sup> Ennek visszaszerzésére a fejedelemmel szemben Nádasdy királyi pártfogást helyezett kilátásba, és megbízottja figyelmét külön is felhívta a térség Bethlen mellett másik meghatározó dominusával, az (I.) Rákóczy Györggyel való jó kapcsolat fenntartására.

<sup>140</sup> MOL E 185 Nádasdy cs. lt. (Mif 31.996) Pro generosis dominis Valentino Rechey et Petro Ferenczy data instructio, Sárvár, 1628. febr. 1.

<sup>141</sup> A rozgonyi jóságokhoz tartozott Szepesi mezőváros is, amelytől Szepsy János bizonyíthatóan valamiféle összeget vett fel, amit most az özvegytől visszafizetésre kell kérni. A rozgonyi uradalom egy évtizeddel későbbi urbárium a szerint Szepesi mezőváros fele tartozott e dominiumhoz, amely 350 ft-ot adott az összes földesúri szolgálata megváltásáért. Virágh Elek: A rozgonyi uradalom 1636. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle, I. 1894. 264–273., különösen: 270.

Récsey aktívan tevékenykedett feladatai végrehajtásában: már az 1628. március 4-i garadnai gyűlésben is részt vett. Közvetlenül ez után a jászói konventhez ment – valószínű, a birtokjogi iratok tisztázása miatt. Egy hét múlva ott volt a Németiben megtartott gyűlésben is.<sup>142</sup> Az 1628. március 13-i pecsételősékekben a füzéri várhoz tartozó Vil nevű falu ügyében tett megintést.<sup>143</sup> Célorientált, átmeneti tevékenységét jól mutatja, e rövid idő alatt dominusa érdekeinek képviselője mellett nem törekedett a dunántúli birtokaitól távoli vármegye nemességébe integrálódni.<sup>144</sup> Vizsgálatát elvégezve visszatért Sopron vármegyébe, 1629. október 4-től 1637 tavaszán bekövetkezett haláláig e törvényhatóság alispáni hivatalát töltötte be.<sup>145</sup>

## Kitekintés

Szepsy János az 1627 őszén fiú utód nélkül elhalálozott. Felesége, Horváth Erzsébet jóval túlélte őt. Férje halálát és a Récsey-féle vizsgálatot követően valószínűleg nem sokkal visszaköltözött Sopron vármegyébe és völcseji birtokán élt. 1632. július 14-i datálással ismert a jó íráskészségű asszony egy nyugtája, amit Völcsey Ádám özvegyének, Bornemissza Borbálának állított ki, aki ezzel igazolhatta: Szepsy férjének adott 42 ft-os kölcsönét ő az özvegynek visszafizette.<sup>146</sup>

Szepsy János és felesége, Horváth avagy Zemlik Erzsébet házasságából négy leány született. Az utód nélkül korán elhalt Anna Galambos András, Katalin Galgóczy János, Éva Darás István, Ilonba Plakovits Lajos hitvese lett.<sup>147</sup> Ha a leányágak intergenerációs karrier lehetőségét nézzük, Szepsy Éva házassága messze a többi gyermek fölé „magasodott”. Ő Darás István, Sopron, Vas és Veszprém vármegyék jegyzője, személynöki ítélmester hitvese lett.<sup>148</sup> Darás István 1650-ben személynöki ítélmesterként sok éves, hű, „*gümmölsás folgalattyat*” tekintve Nádasdy Ferentől megkapta azt a 12 (!) kövesdi zsellérhelyet, amelyet egykor Szepsy János Nádasdy Pál adományából bírt, illetve ugyancsak Kövesden tovább 6 zsellérhelyet, és az egykor vizsgálatot folytató Récsey Bálint elhalt fia Récsey György egy egész helyét nyerte el életfogytig 1500 ft-ért.<sup>149</sup>

Az após, Szepsy János karrierjének általános jellegét Darás esete is mutatja: ő is Sopron vármegye csekély birtokkal rendelkező taxalistái közé tartozott, vagyonát, pozícióit iskolázottsága, tudása és kiépített kapcsolatrendszerei alapján szerezte meg. A Darás és Szepsy család birtokállományának kismemesi szinten rekedését egyaránt jól illusztrálja Darás István gyermekeinek, Szepsi (Sepsi) Katának és Ilonának 1649. évi, a Szepsi János – Horváth

<sup>142</sup> MOL E 185. Nádasdy cs. lt. (Mif 31.996) Dats 1627/1628. évi számadása.

<sup>143</sup> SOAK:MOL Mif 1924 fol. 282-r.

<sup>144</sup> Nevével nem találkozunk az 1629., 1630. évi tisztújítások „jurati assessores” jegyzékeiben: SOAK:MOL Mif 1924. 1629. márc. 19. (feria secunda prox. post Dominicam Oculi) fol. 334-v., Garadna, 1630. jún. 17. uo. fol. 369-v.

<sup>145</sup> Récsey Bálint Sopron vármegyei birtokviszonyaihoz adatokkal szolgál, a család genealógiáját Közli: Prickler, Harald: Gálosháza. Burgenländisches Heimatblätter, 45. 1983. 165–166., 184. Tisztviselésére lásd még: SL Svm. lt. Ab anno 1628 us[que] 1682:Prot. III. 34. (1637. április 28-i közgyűlésben az elhunyt Récsey Bálint helyett a vármegye rendjei Eörsy Zsigmondot alispánnak választották. Eörsyre: Hiller István: Politikai környezetváltozás és alkalmazkodóképesség. Eörsy Zsigmond különös alispánsága Sopron vármegyében. Soproni Szemle, 51. 2000. 1. sz. 5–18.)

<sup>146</sup> SL Svm. lt. Acta Iuridica, Tom. 1. fasc. 14. No. 586., 1632. júl. 14.

<sup>147</sup> A genealógiát lásd: SL Svm. lt. Acta Iuridica, Tom. 2., Kiss fasc. IV. No. 150/MM., illetve 1781-es datálású genealógia: uo. Acta Iuridica, Tom. 4. Darás, No. 13.

<sup>148</sup> PFL Guary cs. lt. Időrendi sorozat, No. 518. Völcsej, 1646. febr. 14.

<sup>149</sup> MOL E 185 Nádasdy cs. lt. (Mif 31.987) Inscriptiós könyvek, 2. kötet, 134–136. Keresztúr, 1650. febr. 20. illetve lásd még: uo. (Mif 31.988.) Inscriptiós könyvek, 6. kötet, 70–72.

Erzsébet nagyszüleitől örökölt javakon történt vagyonsztása,<sup>150</sup> és még inkább az 1670-es évektől nagyobb számban megmaradt megyei taxalista összeírások, melyekben mindkét család e kategóriában szerepelt mindvégig.

## Összegzés helyett

Szepsy János életútja egy familiárisi szolgálatban álló, de e kapcsolat és kötelék mellett jelentős önállósággal, szerteágazó kapcsolatrendszerrel rendelkező 16. század végi, 17. század eleji ügyvédi pályáivet mutat be, amely a Bethlen Gábor vezette rendi-függetlenségi küzdelmek nyomán nagyon jelentős politikai karrierrel társult. Esete egyáltalán nem egyedi, például a nagy múltú családból származó, csekély vagyonnal rendelkező Cziráky Mózes királyi jogügyigazgatói hivatalt elért pályáive is a kisbirtokos nemesség iskolázottság, tanultság általi hivatali karrierjét reprezentálja. A 16. század derekának hasonlóképpen magasra szárnyaló pályája Chernel Ambrusé. Ugyanakkor – Szepsyvel szemben – az ő esetében ismert, e mögött a család több generációs szívós „építkezése” húzódott meg.<sup>151</sup> Szepsy karrierje nemcsak a taxalista vagy kisbirtokos nemes karrierlehetőségeinek egyik esete, hanem személyében egy olyan ügyvéd-politikus típus megjelenésével találkozunk, mint aki közül messze és okkal a legismertebb, legnagyobb formátumú egyéniség, a Zrínyi Miklós ügyvédeként ismertté vált muzsaji Vittnyédi István volt. Vittnyédy pályája tehát nem speciális esetnek tekinthető, hanem egy specifikus társadalmi jelenség 17. századi „csúcspontjának”. Természetesen, még sok további vizsgálat (esettanulmány) szükséges, melyek közül e sorban nagy jelentőségű lenne például a Sopron vármegyei birtokos, ügyvéd, Megyery Zsigmond életpályájának, tevékenységének a feldolgozása.

## Függelék<sup>152</sup>

### 1.

Lózs, 1605. szeptember 18.

*Szepsy János levele Sopron sz. kir. város magisztrátusához,  
melyben Bocskay István hajdúkapitánya, Némethy Gergely  
hadmozdulatairól tudósít.*

Eltemigh walo zolgalathomath ayantom ke[gyel]meteknek minth io akaro Vrainnak. Istenteol ke[gyel]meteknek io egessegeth hozzu elethett nagy bodogul megh adatni keuanok. Thouabba, hogy ke[gyel]metek az Vram[m]al walo irasunkra az porth es onnoth megh atta leoweon<sup>153</sup> ke[gyel]meteknek megh zolgalyuk, parancholta wolt ke[gyel]metek az keowet által hogy ha my hyreink lennenek ke[gyel]metek tudasara megh zolgalyuk, Azerth ke[gyel]meteknek mostanj allapath feleol azth irhatom, Ez Eyel en Symahazan woltam, ala Sarwarra akaruan menni, de oly hyrwnk ieone bizonyoson, hogy az Nemethi Gergely hadabul derek ereo ky induluan, tegnap haynaltul fogua tiz ora tayaigh Azzonfaluanal mind takarodoth Raba keozre, my bizony felette igen felwnk, tudom ke[gyel]metek hallotta mar egy Nehany izben által wtuen az Raban meny dulast Rablast

<sup>150</sup> SL Svm. It. Acta Iuridica Tom. 1. fasc. 24. No. 1102. Völcej, 1649. szeptember 20.

<sup>151</sup> Horváth Richárd: A chernelházi Chernelek a középkorban. Soproni Szemle, 55. 2001. 4. sz. 369–382.

<sup>152</sup> A függelékben betűhív közreadással, a központozás megtartásával kerül publikálásra Szepsy két levele.

<sup>153</sup> Sor fölé írt betoldott településnév: Lövő.

teottenek, tegnap estue érkezeth por ladonban hatuan lowas az vrak zolgaiban magyar kathonak, egy polgar monda ky ez Eyel Syma hazara ieone onnand, es azt monda hogy az Eyelis keozel kett zas lowas ieott, ha my oly hyreink leznek ke[gyel]meteknek tudasara agyuk, merth el wayyon wegezue hogy mihelyen oly hyr lezen Symahazan mingyarast leonek, leoweon es itt loson azonkeppen, Vyczay Sandor Vramis ke[gyel]meteknek zolgalattyath ayanluan ha my hyrth bizonyoson erth azth mongya hogy mingyarast certificalya ke[gyel]meteket feleolle, Isten eltesse sok eztendeokigh ke[gyel]meteketh minden iouaiban. Ex Loos 18. die 7bris. Anno 1605.

kegyelmetek eltigh walo zolgaia  
Zepsy Janos m[anu] p[ro]pria

*Eredeti, saját kezű tiszttázat.*

*SL: Svlt. Lad. VI. et F. fasc. V. num. 193.*

## 2.

Németújvár, 1621. augusztus 12.

*Szepsy János levele Sopron sz. kir. város magisztrátusához,  
melyben Bethlen Gábor hűségére történő áttérésre szólítja fel őket.*

Istenteől K[egyelme]dnek kevansaghi szerenth valo kedves jokat Nagj bodogul megh adatni kivanok. Tudom k[egyelme]tek magais el hitte, minemeő hwseges jo akarattal, ez tellies eletemben k[egyelme]teknek es az egez Soprony Comunitasnak zolgalni igiekeztem, es jo lehet Kassan az Nemes Orzagnak privatim, es ez gywlesben publice, hasonlo keppen kyrally Vrunknak eő Feőlsegenek nem kichin haragja bizonios nagj ratiokbul voltanak ke[gyel]metek ellen, De en continualni akarvan az ke[gyelme]tekhez valo jo akaratomot, mind eő Feőlsége az my ke[gyel]mes Vrunk, es mind az Orzagh eleőt igaz ratiokal excusaltam az ke[gyelme]tek allapatjat, melliet eszeben vehet ke[gyelme]tek. Vrunknak eő Feőlsegenek ke[gyelme]teknek ke[gyel]messen irot levelebeől. Instructiom eő Feőlsegeteől ke[gyelme]tekhez Vram chak ez, hake[gyel]metek az Orzagtul el nem szakad hytiben tiztessegeben kedves szept szabadsagaban gyeőnyőrwseges kedves allapatban megh marad, Ha peniglen ke[gyel]metek az Orszagtul el szakad, eő Feőlsege Attjai kegyes intesett megh vetti, az Orzaghhoz es eő Feőlsegehez engedelmes hyseget nem mutat, eő Feőlsege melle es az Orzagh segetsegere fel indult Nemzetsegteől ke[gyel]metek felesegesteől gyermekesteől fejjver miat, es rabsagra vitetes miatt emeztetik megh, szept lako helie varasa szabadsaga ke[gyel]meteknek keserwes romlasra jutt, seőt mi legh nagj ob (kit az ke[gyel]mes Vr Isten el tavoztasson) ollj veletlen vezedelem keövethetj (az mint eő Feőlsege mongja) az Varast, az kybeől az egez kereztiensegtnek nagj romlása, es magjar orzagnak utolso vezedelme teőrtenthetik, Megh gondolvan azert ke[gyel]metek azt, hogj ha Ferdinand Chazar birodalma ala sub quovis p[rae]textu Juttis Jeővendeőben az ke[gyel]metek Varasa, tudom ke[gyel]metek azt kedves szept szabadsaga hellien maradasaval, es szept lako helje romlása el tavoztatásával kivanja, ke[gyel]metekteől peniglen mind Chazar eő Feőlsege, mind kyrally Vrunk es az egez kereztiensegh azt veheti jo neven, ha mit ke[gyel]metek megh maradasara chelekezik, mert bizonioson el higje ke[gyel]metek any Jeőn Teőreők Tatar segetseghe, kit soha senki el nem hytt volna, ke[gyel]metek kylgje maga jovaert egj megh hytt hw attjafiat hozzam, kivel bizvast es batorsagoson bezelhessek, jo es bizonios valaszt (pro informatione suae Regiae Ma[ies]t[atis]) varok ke[gyel]metekteől, Nekem ke[gyel]metek megh hytt reghi zolgajanak es attjafianak bizvast paranchollion ke[gyel]metek, jo zyvel zolgalok ke[gyel]meteknek. Isten eltesse ke[gyel]meteket kedves jovaiban. Ex arce Nemet Vyvar. 12. die Augusti Anno 1621.

---

Gen[erosis] Pr[udentibus] et Cir[cumspectis] Do[minis] V[est]r[a]m

S[ervi]tor p[er]petu[us] et addicissim[us]  
Joannes Zepsi.

P[ost] S[criptum]

Az en eőregh ladamnak az kulchat oda kyldöttem, kerem ke[gyel]metekett, paplo-  
nomatt, zeőnyegimet, pozthott es egieb feier ruhazatott ke[gyel]metek eginihanj napra es  
ielre haniassa ky szelleőzni, es ismet rakiak helire, eltetven az Vr Isten nagioib dologban  
megh zolgalom ke[gyel]meteknek.

Eredeti, deák által írt tisztázat.

SL: Svlt. Lad. VI. et F. fasc. VI. num. 316.

DOMINKOVITS, PÉTER

*The professional biography of an early modern lawyer:  
János Szepsy (Zepsy)*

Research into the Hungarian “legal intellectuals” of the sixteenth and seventeenth-centuries has been far behind the achievements of medieval studies. This essay gives an account of the career of a lawyer, János Szepsy (Zepsy), living in the late sixteenth and early seventeenth-centuries, and who was a tax-paying nobleman coming from Kisvölcssej, Sopron County. As a lawyer, Szepsy was in the familiar service of the Nádasdy family. His course of life was not typical of the lesser nobility. Being a lay notary, he did not serve at any places of authentication and he failed to exploit his familiar connections in order to occupy county offices. He commenced his career as a lawyer in Sopron County in 1596, then having earned some reputation, from 1602 he also worked in Vas County. In both counties, until 1620, he represented families of the higher nobility (Nádasdy, Zrínyi, Széchy of Rimaszécs), well-to-do landed noblemen (Viczyay of Loos) as well as lesser noblemen in all kinds of legal transactions. During his career as a regional lawyer, he held positions in forums of various levels of justice. He represented parties in the law courts of Sopron and Vas Counties, in manorial courts and when administering justice in the market town magistrates of Szombathely. As well as intervening on behalf of the citizens of Sopron, he participated in administering justice in military cases of national and local significance.

In autumn 1619 Szepsy’s professional career as a lawyer changed into a political one: In November, same year, alongside Ferenc Szántóházy, town-clerk of Vas and Sopron Counties, protonotary of chief justice, Szepsy was elected parliamentary deputy of Sopron County. At the time Szepsy became a follower of Gábor Bethlen, prince of Transylvania and was among the prince’s confidants from Western Transdanubia. As the deputy of Sopron County, and supported by Bethlen, he attended the parliament of 1620 in Besztercebánya. In 1620–1622, in Western Transdanubia, Szepsy worked as the tax-collector of the prince, the manager of royal revenues as well as master of musters.

Western Transdanubia having reassumed loyalty to the Hapsburg emperor, Szepsy’s position became untenable in this region. His lord, Pál Nádasdy, lent him a helping hand. He had to manage the affairs of the Nádasdy family’s estates in Regéc, Abaúj County, as well as to represent their interests in Abaúj County. Thanks to his political and social connections, he rose into the ranks of the counsellors of Gábor Bethlen’s Chamber of Szepes in 1624 and continued to hold this position even as late as 1625. He managed to fit in the society of the nobility of Abaúj County: he was elected judge of the Court of Appeal in 1626–27. He died in 1627.

Through representing the course of life of Szepsy I intended to present a case study of social mobility in early modern Hungary.